

Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės

Justina Bružaitė-Liseckienė, Inga Daraškienė,
Laura Vilkaitė-Lozdienė

Vilniaus universitetas, 2021

Turinys

Trumpai apie lengvai suprantamą kalbą.....	4
Kas yra lengvai suprantama kalba?	4
Kam reikalinga lengvai suprantama kalba?	4
Kuo ypatingi tekstai lengvai suprantama kalba?	4
Kam skirtos šios gairės?	5
Apie ką rašoma gairėse?	5
Kuo pagrįsti gairėse pateikiami patarimai?	6
Kas parengė šias gaires?	6
Lengvai suprantama kalba pasaulyje.....	7
Lengvai suprantama kalba Lietuvoje	9
Žmonės, kuriems reikalinga lengvai suprantama kalba	12
Žmonės su įvairiomis negaliomis	12
Žmonės su įvairiais sutrikimais	13
Žmonės, dėl kitų priežasčių turintys ribotus skaitymo gebėjimus.....	14
Ar įmanoma parašyti tekstą, tenkinantį skirtingų grupių poreikius?	15
Lengvai suprantamos kalbos lygiai	16
1 lygis	16
2 lygis	17
3 lygis	17
Kaip rašyti tekstus lengvai suprantama kalba?.....	19
Nuo ko pradėti?	20
Kaip pasirinkti žodžius?	23
Kaip rašyti sakinius?	30
Kaip struktūruoti tekstą?	38
Kaip formatuoti tekstą?	41

Kaip iliustruoti tekstus lengvai suprantama kalba?	48
Kaip išbandyti tekstus lengvai suprantama kalba?	60
Teksto rengimo procesas	60
Teksto išbandymas su būsimų skaitytojų atstovais	62
Paveikslėlių išbandymas.....	65
Kur rasti žmonių, kurie patikrintų tekstus?	66
Kelios baigiamosios pastabos.....	67
Priedas –Tekstų rengimo atmintinė	69

Trumpai apie lengvai suprantamą kalbą

Kas yra lengvai suprantama kalba?

Terminas *lengvai suprantama kalba* (angl. *Easy to Read*) nurodo rašymo ar kalbėjimo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai išsiskiria tuo, kad juose trumpais ir aiškiais sakiniais perteikiama svarbiausia informacija kokia nors tema. Paprastai šalia tokio teksto pateikiami ir paveikslėliai, padedantys greičiau ir lengviau suprasti tą informaciją.

Kam reikalinga lengvai suprantama kalba?

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, vis daugiau dėmesio skiriama informacijos prieinamumui. Kaip visuomenė sau keliame tikslą, kad informacija būtų pasiekiami ir suprantama kiekvienam. Yra nemažai žmonių grupių, kurios patiria sunkumų skaitydamos įprastus tekstus. Jiems informaciją reikia specialiai paruošti ir pritaikyti. Vienaip pateikta informacija reikalinga regos negalia turintiems žmonėms, kitaip – asmenims su klausos negalia, dar kitaip – žmonėms, turintiems intelekto sutrikimų. Pastarajai grupei yra skirti tekstai, parašyti lengvai suprantama kalba. Tačiau tokie tekstai reikalingi ne tik jiems. Lengvai suprantama kalba leidžia lengviau suprasti informaciją ir mokymosi ar bendravimo sunkumų patiriantiems asmenims. Taip pat tokie supaprastinti tekstai praverčia žmonėms, kurie dar tik pradėjo mokytis lietuvių kalbos. Daugiau apie žmones, skaitančius lengvai suprantama kalba, rašome skyrelyje „Žmonės, kuriems reikalinga lengvai suprantama kalba“.

Kuo ypatingi tekstai lengvai suprantama kalba?

Nors gali pasirodyti savaime aišku, kas yra *lengvai suprantama*, iš tiesų egzistuoja nemažai konkrečių reikalavimų, kuriuos turi atitikti tekstas, kad jis būtų laikomas parengtu lengvai suprantama kalba. Tekstai lengvai suprantama kalba turi būti parašyti vartojant paprastus žodžius ir sakinius, dažniausiai tokie tekstai yra gausiai iliustruoti, patogiai sumaketuoti. Taip pat tekstai lengvai suprantama kalba turėtų būti išbandyti su žmonėmis, kuriems jie skirti. Šiose gairėse pateikiame patarimus, kaip parengti būtent tokį tekstą.

Kam skirtos šios gairės?

Kad tekstas atitiktų lengvai suprantamos kalbos kriterijus, reikia apmąstyti ne vieną vartojamos kalbos, teksto išdėstymo ar jo iliustravimo ypatybę. Taigi rašymas lengvai suprantama kalba reikalauja specialaus pasirengimo. Šiose gairėse aptariame pagrindinius tekstų lengvai suprantama kalba rengimo principus ir pateikiame rekomendacijų, kaip tokius tekstus kurti ir vėliau išbandyti. Šie patarimai skirti visiems, jau pradėjusiems ar dar tik ketinantiems rengti tekstus lengvai suprantama kalba. Kaip rodo praktika, tekstus lengvai suprantama kalba kuria ne tik kalbos specialistai, bet ir socialiniai darbuotojai, bibliotekininkai, mokytojai, valstybės tarnautojai ir kt. Todėl šios gairės rašytos stengiantis išvengiant sudėtingų lingvistinių terminų, pateikiant kuo daugiau kalbos supaprastinimo pavyzdžių.

Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad gairės yra skirtos specialistams, rašantiems tekstus lengvai suprantama kalba ar dirbantiems su tokių tekstų skaitytojais, jos yra parašytos bendrine lietuvių kalba. Taigi jos nėra pritaikytos žmonėms su intelekto negalia ar kitoms tikslinėms lengvai suprantamos kalbos grupėms.

Taip pat atkreipiame dėmesį į tai, kad lengvai suprantama kalba gali būti vartojama perteikiant informaciją įvairiais formatais: kaip spausdintas tekstas, kaip elektroninė informacija, vaizdo ar garso įrašai. Lengvai suprantamos kalbos vartojimo principai taikytini tiek spausdintai, tiek elektroninei informacijai. Tam tikri lengvai suprantamos kalbos aspektai svarbūs ir perteikiant vaizdo ar garso informaciją. Tačiau šiose gairėse susitelkiama į rašytinių tekstų rengimą.

Apie ką rašoma gairėse?

Pirmiausia gairėse apžvelgiame lengvai suprantamos kalbos vartojimo kontekstą: kas jau nuveikta kitose šalyse ir Lietuvoje kuriant ir populiarinant lengvai suprantamos kalbos vartojimo principus. Taip pat aptariame žmonių grupes, kurioms rašomi tekstai lengvai suprantama kalba. Toliau pateikiame trumpą lengvai suprantamos kalbos lygių apžvalgą. Antroje gairių dalyje pereiname prie praktinių teksto lengvai suprantama kalba rengimo principų. Pirmiausia pateikiame patarimų, ką reikėtų apgalvoti prieš rašant tekstą lengvai suprantama kalba ir kaip adaptuoti savo kalbinę raišką – kokius žodžius rinktis, kaip rašyti sakinius ir juos jungti, kaip struktūruoti visą tekstą. Tada aptariame formalius teksto išdėstymo principus ir tekstų lengvai suprantama kalba iliustravimo klausimus. Galiausiai apžvelgiame dar vieną esminį tekstų lengvai suprantama kalba rengimo etapą – tekstų ir

ilustracijų išbandymą su būsimų skaitytojų grupe. Gairių pabaigoje pateiktame priede rasite atmintinę, į ką reikėtų atkreipti dėmesį rengiant tekstus lengvai suprantama kalba.

Kuo pagrįsti gairėse pateikiami patarimai?

Rengdamos šiuos patarimus išanalizavome kitų šalių patirtį, atidžiai perskaitėme ne vieną kitomis kalbomis parengtą tekstą lengvai suprantama kalba, peržiūrėjome įvairių institucijų parengtas gaires. Taip pat konsultavomės su kolegomis iš užsienio, kurie turi ilgametės patirties rašant tekstus lengvai suprantama kalba, rėmėmės savo ir savo kolegų, mokančių lietuvių kalbos, kaip svetimšios, žiniomis ir įžvalgomis, apžvelgėme, ką rodo moksliniai tyrimai, atliekami psicholingvistikos ir antrosios kalbos įsisavinimo srityse. Visai tai išbandėme pačios, rašydamos tekstus lengvai suprantama kalba. Gairės apibendrina visą šią patirtį.

Tačiau kol kas Lietuvoje tekstų lengvai suprantama kalba labai mažai, tyrimų apie lengvai suprantamos kalbos veiksmingumą nėra, o pasaulyje egzistuojantys tyrimai toli gražu nėra baigtiniai. Taigi pateikiamos gairės yra rekomendacijos, o ne nekintančios taisyklės. Daugėjant tekstų, parengtų lengvai suprantama kalba, vis daugiau juos išbandant su įvairiomis skaitytojų grupėmis, šios gairės gali ir turės būti pildomos ir koreguojamos.

Kas parengė šias gaires?

Šios gairės rengtos vykdant projektą „Lengvai suprantamos kalbos populiarinimas socialinei įtraukčiai skatinti“ ([PERLSI](#), 2020-1-LV01-KA204-077527). Jas parengė Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Taikomosios kalbotyros instituto darbuotojos dr. Justina Bružaitė-Liseckienė, Inga Daraškienė ir dr. Laura Vilkaitė-Lozdienė. Prie gairių rengimo prisidėjo tarptautiniai projekto partneriai iš Latvijos ir Slovėnijos.

Lengvai suprantama kalba pasaulyje

Kalbą pritaikyti žmonėms, patiriantiems kognityvinių iššūkių, XX a. antrojoje pusėje pradėjo skandinavai. Septintajame dešimtmetyje Švedija parengė nacionalinę knygų ir naujienų leidybos lengvai suprantama kalba strategiją. Nuo devintojo dešimtmečio, kai šalyje buvo įkurtas Lengvai suprantamos kalbos centras (šved. *Centrum för Lättläst*), kasmet buvo išleidžiama apie 30 knygų lengvai suprantama kalba¹. Per pastarąjį dešimtmetį šis skaičius išaugo kelis kartus ir šiuo metu Švedijoje per metus išleidžiama apie šimtas knygų, parašytų lengvai suprantama kalba².

Švedų kaimynai Suomijoje taip pat aktyviai vartoja lengvai suprantamą kalbą jau keletą dešimtmečių: sukurta metodinės medžiagos, nurodančios, kaip rašyti tekstus lengvai suprantama kalba, leidžiamos pritaikytos knygos, brošiūros, laikraščiai.

Lūžio tašku lengvai suprantamos kalbos vartojimo praktikoje pasaulyje laikoma 1975 metais Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimta Deklaracija dėl žmonių su negalia. Deklaracijoje teigiama, kad žmonės su negalia turi tokias pačias politines ir pilietines teises kaip ir visi kiti, taip pat ir teisę gauti paramą, kurios jiems reikia norint dalyvauti viešajame gyvenime ir tobulėti. Deklaracija taip pat apima reikalavimus pritaikyti informaciją pagal kiekvieno poreikius. Taigi tekstai, parengti lengvai suprantama kalba, stipriai prisideda prie deklaracijos nuostatų įgyvendinimo.

1998 m. buvo įkurta organizacija „Inclusion Europe“ (liet. *Įtrauki Europa*). Ji tapo viena svarbiausių ir stipriausių žmonių su intelekto negalia teisių gynėjų. „Inclusion Europe“ veikla reikšmingai prisidėjo prie to, kad daugelis šalių pakeitė savo teisės aktus, kad šalyse radosi institucijų, dirbančių tam, kad informacija būtų pasiekiamesnė visiems, bei institucijų, ginančių žmonių su negalia teises. Be to, „Inclusion Europe“ sukūrė vienas pirmųjų iki šiol tebetaikomas lengvai suprantamos kalbos gaires. Šios organizacijos svetainėje rasite interaktyvią priemonę, kurioje pateikiami pagrindiniai tekstų lengvai suprantama rengimo principai. „Inclusion Europe“ taip pat sukūrė plačiai naudojamą ir atpažįstamą lengvai suprantamos kalbos logotipą:

¹ Sundin, Maria. (2008) *Present situation of easy-to-read organisations in some smaller countries: examples from Sweden, Norway, Denmark, Finland and Latvia*. Barcelona: Facultat de Biblioteconomia i Documentació Universitat de Barcelona. Prieiga internete: <http://bid.ub.edu/20sundi2.htm>

² Kļķere, Sandra (2017). *Informācijas pieejamība un tulkošana vieglajā valodā: Latvijas situācijas izpēte*. Magistro darbs: darbo vadovē Helēna Gizeleza. Ryga: Latvijas universitetas

Pastaraisiais dešimtmečiais lengvai suprantamos kalbos svarba tik augo. Tiek Europos Sąjungos, tiek atskirų valstybių mastu yra priimami teisės aktai, kuriais siekiama skatinti rengti daugiau informacijos lengvai suprantama kalba. 2006 metais priimta (2008 pasirašyta, 2010 metais įsigaliojusi) Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija, kurioje raginama užtikrinti asmenų su negalia lygybę visose srityse. Šią konvenciją pasirašė visos 27 Europos Sąjungos valstybės narės ir 120 kitų pasaulio šalių.

Šiuo metu lengvai suprantama kalba yra pasiekusi aukščiausią savo raidos tašką: iš Skandinavijos šalių ji išplito po Europą ir pasaulį ir yra plėtojama toliau. Svarbiais pasiekimais kuriant ir vartojant lengvai suprantamą kalbą gali pasigirti tokios šalys kaip Jungtinė Karalystė, Naujoji Zelandija, Norvegija, Švedija, Suomija, Vokietija. Lengvai suprantama kalba rašomi informaciniai tekstai tikslinėms grupėms aktualiomis temomis (sveikatos priežiūra, ligų prevencija, asmens teisės), rengiamos naujienų apžvalgos, pritaikomi grožiniai kūriniai ar rašomi originalūs grožiniai tekstai.

Šiandien organizacijos, dirbančios su lengvai suprantama kalba, veikia daugelyje Europos šalių. Baltijos šalyse dėmesys lengvai suprantamai kalbai taip pat auga. Štai Latvijoje jau nuo 2000 metų veikia nevyriausybinė organizacija „Vieglās valodas aģentūra“ (liet. *Lengvai suprantamos kalbos agentūra*), rengianti tekstus lengvai suprantama kalba, konsultuojanti ir mokanti kitus tokių tekstų rengėjus. Be to, ši agentūra atstovauja lengvai suprantamos kalbos tikslinių grupių interesams valstybės ir savivaldybių institucijose. Estijoje medžiagą lengvai suprantama kalba kuria du Estų kalbos instituto darbuotojai. Lietuvoje taip pat pradeda kurtis įvairios iniciatyvos, skatinančios lengvai suprantamos kalbos vartojimą. Jas ir apžvelgsime tolesniame skyrelyje.

Lengvai suprantama kalba Lietuvoje

Lietuvoje apie lengvai suprantamą kalbą pradėta kalbėti 1998 metais – visai neseniai, jei palygintume su Švedija. Tačiau ir per šiuos du dešimtmečius atlikta svarbių darbų lengvai suprantamos kalbos srityje.

Siekiant užtikrinti neįgaliųjų teises, labai svarbus yra teisinis reguliavimas. Lietuvoje pastarojo randasi vis daugiau. 2010 metais Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją. JT Neįgaliųjų teisių konvencijos 9 straipsnis užtikrina, kad konvenciją ratifikavusios šalys sieks ir fizinio, ir informacinio prieinamumo negalią turintiems žmonėms. Lietuvoje taip pat veikia Europos prieinamumo aktas ir Svetainių prieinamumo direktyva. Šia 2016 metais gruodžio mėnesį įsigaliojusia direktyva siekiama užtikrinti, kad interneto svetainėse esantys tekstai, vaizdai, formos ir naršymo galimybės būtų prieinami ir suprantami visiems visuomenės nariams, nepamirštant žmonių su negalia.

Valstybės institucijos taip pat vis labiau atsigręžia į lengvos kalbos vartotojus. Vyriausioji rinkimų komisija 2019 metų Lietuvos Respublikos Seimo ir 2020 metų Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimams parengė informaciją rinkėjams lengvai suprantama kalba. 2021 metais metinis Lietuvos Respublikos Prezidento pranešimas buvo išverstas į lengvai suprantamą kalbą. Tačiau nors tai sveikintinos iniciatyvos, bet kol kas jos dar tik pavienės. Informaciją lengvai suprantama kalba turėtų pateikti ir kitos šalies institucijos: ministerijos, savivaldybės, įvairios paslaugas teikiančios įstaigos bei organizacijos. Kol kas Lietuvoje taip pat nėra tarnybos, analizuojančios lengvai suprantamos kalbos klausimus valstybės lygmeniu. Susiduriama ir su iniciatyvų lengvai suprantamos kalbos srityje finansavimo stoka. Nepaisant esamų problemų ir kylančių iššūkių, kasmet vis daugėja iniciatyvų, skatinančių ir palaikančių lengvai suprantamą kalbą.

Lietuvoje jau turime gerųjų pavyzdžių, kai nevyriausybinės organizacijos, įvairios tarnybos, asociacijos ar draugijos savo iniciatyva parengia ir skelbia aktualią informaciją lengvai suprantama kalba. Pavyzdžiui, asociacija „Aktyvus jaunimas“ informacija apie save pateikia ir lengvai suprantama kalba. 2006 metais Neįgaliųjų socialinės integracijos programos lėšomis lengvai suprantama kalba buvo išleistas leidinys „Europos Sąjunga. Žmogaus teisės Europoje“. Aklių ir silpnaregių mokykla taip pat išleido keletą leidinių lengvai suprantama kalba, tokių kaip žodyną apie skirtingas negalias „Žmogus su negalia irgi gali“ ar knyga „Knyga vaikams apie koronavirusą“. Nuo 2007 metų žurnale „Viltis“

dalį informacijos pateikiama lengvai suprantama kalba. 2020 metais asociacija „Savarankiškas gyvenimas“ išleido du informacinius leidinius lengvai suprantama kalba: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto bendrąsias pastabas Nr. 4 ir Nr. 7.

Nemažai iniciatyvų įgyvendinama vykdant įvairius projektus. Pavyzdžiui, 2009–2010 metais vykdytas projektas „Kelias į suaugusiųjų švietimą, skirtą sutrikusio intelekto žmonėms“. Taip pat asociacija „Lietuvos neįgaliųjų forumas“ (LNF) kartu su partneriais iš Švedijos ir Latvijos ir Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ vykdė projektą „Easy@dis.ability“, kurio tikslas buvo didinti visuomenės informuotumą ir supratimą apie negalią. Projektu buvo siekiama informaciją apie neįgaliųjų teises, galimybes, pagrindinius įstatymus pateikti taip, kad ji būtų aiški ir lengvai suprantama visiems, įskaitant turinčius intelekto negalią, vaikus, pagyvenusius asmenis ir kitas visuomenės grupes. 2015–2017 metais Panevėžio Jaunuolių dienos centras kartu su partneriais iš Graikijos, Lenkijos, Anglijos ir Švedijos įgyvendino projektą „PUZZLE / GALVOSŪKIS. Lengvai skaitomo teksto formų pritaikymas žmonėms su proto negalia“.

Šios gairėse rengiamos įgyvendinant Erasmus+ projektą „Lengvai suprantamos kalbos skatinimas socialinei įtraukčiai“ (*Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion (PERLSI)*). Jį vykdo trys šalys: Latvija, Lietuva ir Slovėnija. Projektas vienija universitetus ir nevyriausybinę organizaciją, jo metu sukurtos šios tekstų lengvai suprantama kalba rengimo gairės ir aprašyti lengvai suprantamos kalbos lygiai. Taip pat šiame projekte parengta skirtingų lengvai suprantamos kalbos lygių skaitinių, kurie gali būti įdomūs žmonėms, kurie skaito lengvai suprantama kalba, arba specialistams, kurie ruošia tokius tekstus ir norėtų pamatyti pavyzdžių. Be to, projekto metu bus sukurtas internetinis mokymų kursas apie tai, kaip kurti tekstus lengvai suprantama kalba. Visi šie ištekliai laisvai prieinami projekto svetainėje. Toliau matote projekto pristatymo lengvai suprantama kalba ištrauką iš „Vilties“ žurnalo.

PROJEKTAS PERLSI

INFORMACIJA LENGVAI SUPRANTAMA KALBA

PERLSI yra projektas apie lengvai suprantamą kalbą.

Daugeliui žmonių kyla skaitymo sunkumų. Todėl jie gali **nesuprasti** informacijos.

Jiems reikalinga **informacija lengvai suprantama kalba**.

Lengvai suprantamos informacijos reikia norint aktyviai dalyvauti **visuomenės gyvenime**. **Kiekvienas žmogus** yra svarbus visuomenėje!

Bet PERLSI skirtas ne tik jiems. Šis projektas skirtas dviem žmonių grupėms:

- pritaikantiems ir rašantiems tekstus lengvai suprantama kalba;
- norintiems informacijos lengvai suprantama kalba.

Projekte dalyvauja penkios organizacijos. Jos vadinamos partnerėmis.

Partnerės rinks informaciją apie lengvai suprantamą kalbą trijose šalyse:

- Latvijoje;
- Lietuvoje;

Tikimės, kad šios tekstų lengvai suprantama kalba rengimo gairės pagelbės rasti vis daugiau tekstų, kurie būtų skirti įvairioms tikslinėms grupėms, susiduriančioms su sunkumais gaunant informaciją.

Žmonės, kuriems reikalinga lengvai suprantama kalba

Yra nemažai žmonių, kuriems skaityti įprastus tekstus yra sudėtinga, todėl jiems reikalingi lengvai suprantama kalba parašyti tekstai. To priežastys labai įvairios. Vieniems iš tų žmonių, pavyzdžiui, žmonėms su intelekto negalia, adaptuoti tekstai reikalingi visą gyvenimą, kitiems adaptuotų tekstų prireikia tik tam tikrame gyvenimo etape, pavyzdžiui, sveikstant po sunkių ligų ar traumų. Vėliau tokie žmonės gali pereiti prie įprastų tekstų.

Lengvai suprantama kalba parašytų tekstų skaitytojai dar gali būti skirstomi pagal amžių į vaikus, jaunimą ir suaugusiuosius. Į planuojamo skaitytojo amžių ir kas to amžiaus žmogui aktualu reikėtų atsižvelgti renkantis temas ir iliustracijas savo rengiamiems tekstams lengvai suprantama kalba. Šiose gairėse aptariamie patarimai orientuoti į suaugusius skaitytojus, tačiau bendrieji lengvai suprantamos kalbos rengimo principai gali būti pritaikomi visoms amžiaus grupėms.

Toliau labai trumpai apžvelgsime kelias galimas lengvai suprantama kalba parašytų tekstų skaitytojų grupes ir jų ypatumus. Verta paminėti, kad konkrečios tikslinės grupės, kurioms skiriami adaptuoti tekstai, ir tų grupių dydis labai priklauso nuo šalies konteksto. Pavyzdžiui, vienoje šalyse imigrantai gali būti labai svarbi skaitytojų grupė, kitose tai gali būti mažiau aktualu. Lietuvoje kol kas tekstai lengvai suprantama kalba daugiausiai skirti žmonėms su intelekto negalia.

Žmonės su įvairiomis negaliomis

Įvairios negalios gali sukelti skaitymo problemų, todėl žmonėms su negalia dažnai reikalingi tekstai lengvai suprantama kalba. Negalios gali būti įvairios:

- **Intelekto sutrikimai.** Intelekto sutrikimai yra kognityviniai sutrikimai. Norint apibūdinti žmones su tokiais sutrikimais, keletas sąvokų vartojama pramaišiu: „žmonės su intelekto negalia“, „sutrikusio intelekto žmonės“, „mokymosi negalią turintys asmenys“. Intelekto negalios laipsnis varijuoja ir jis yra susijęs su žmogaus intelekto gebėjimais, bet taip pat ir su jo socialiniu ir asmeniniu tobulėjimu. Intelekto negalia paprastai skirstoma į tris lygius pagal sunkumą – lengvą, vidutinę ir sunkią negalią. Asmuo, kuriam nustatytas lengvas intelekto sutrikimas, yra beveik įprasto intelekto. Daugelis tokių žmonių gali skaityti gana paprastus tekstus. Kai kurie asmenys, turintys vidutinę negalią, taip pat geba išmokti skaityti trumpus, lengvai suprantamus tekstus. Žmonės, turintys

sunkią intelekto negalią, dažniausiai negeba skaityti patys, bet gali klausytis kitų jiems skaitomų tekstų. Skaičiuojama, kad maždaug vienas procentas pasaulio gyventojų turi vienokią ar kitokią intelekto negalią.

- **Neuropsichiatriniai sutrikimai.** Tai įvairūs smegenų veiklos sutrikimai. Dėl jų dažnai kyla mokymosi problemų, dėmesio sutrikimų. Neuropsichiatrinė negalia apima daugybę diagnozių, tokių kaip dėmesio trūkumas ir hiperaktyvumo sindromas (angl. *attention deficit / hyperactivity disorder, ADHD*), autizmo spektro sutrikimas, Aspergerio sindromas, Tureto sindromas. Žmonės, turintys neuropsichiatrinę negalią, dažnai kenčia ir nuo papildomų negalių. Nors, tarkim, hiperaktyvumo sindromas nėra intelekto sutrikimas, susikaupimo ir suvokimo sutrikimai dažnai sukelia skaitymo, rašymo ar kitų mokymosi problemų.
- **Kurtumas.** 1995 metais LR Vyriausybės nutarimu lietuvių gestų kalba pripažinta kurčiųjų gimtąja kalba. Tai reiškia, kad yra kurčiųjų, kuriems lietuvių kalba yra kaip svetimoji kalba, kurią vieni moka geriau, kitiems ją suprasti sunkiau. Tiesa kurčiųjų grupė gana nevienalytė ir joje yra daug žmonių, kurie puikiai moka tiek lietuvių gestų kalbą, tiek lietuvių kalbą ir jiems nereikia papildomai adaptuoti rašytinių tekstų.
- **Kurčneregystė (kurtieji neregiai).** Egzistuoja įvairių situacijų, kaip žmonės tampa kurčneregiais. Tokiu atveju, kai žmonės pirmiausia yra kurti ir vėliau apanka, bet moka Brailio raštą, jiems gali būti naudingi tekstai supaprastinta kalba parengti Brailio raštu.

Verta pažymėti, kad vienas asmuo gali turėti keletą negalių vienu metu ir į tai reikia atsižvelgti adaptuojant ir parenkant tekstus. Taip pat nereikėtų manyti, kad adaptuoti tekstai bus reikalingi visiems šių grupių žmonėms – kai kurie galbūt puikiai skaitys įprastus tekstus.

Žmonės su įvairiais sutrikimais

Be išvardintų negalių, yra dar bent keletas sutrikimų, kuriuos patiriantiems žmonėms gali būti reikalingi tekstai lengvai suprantama kalba. Dažniausi yra tokie sutrikimai:

- **Disleksija.** Disleksija apibrėžiama kaip negebėjimas gerai skaityti ir rašyti, nepaisant normalaus intelekto ir dedamų pastangų. Asmenims, turintiems disleksiją, sunku iššifruoti žodžius ir (arba) juos rašyti, bet nesunku juos

suprasti. Manoma, kad nuo penkių iki dešimties procentų pasaulio žmonių kenčia nuo disleksijos. Daugumai žmonių, turinčių disleksiją, pavyksta gana gerai skaityti arba jiems pakanka pritaikyti teksto šriftus. Tačiau kai kuriems reikia lengvai suprantama kalba parašytų tekstų.

- **Afazija.** Afazija yra visiškas arba dalinis kalbos praradimas, kuris pasireiškia dėl tam tikrų galvos smegenų žievės zonų pažeidimų. Šią būklę dažnai sukelia smegenų kraujotakos sutrikimai, smegenų augliai ar atsitiktiniai smegenų sužalojimai. Afaziją gali sukelti ir išsėtinė sklerozė arba Parkinsono liga. Žmonėms, kuriems nustatyta afazija sunku aktyviai vartoti kalbą, nors jų intelektas gali likti nepakitęs. Kartais tokie žmonės taip pat turi atminties problemų. Gali būti skiriamos keletas afazijos formų ir lengvai suprantamos kalbos poreikis tarp afazija sergančių žmonių skiriasi priklausomai nuo pasireiškiančių simptomų.
- **Demencija.** Žmonės, sergantys demencija, dažnai patiria sunkumų vartodami įprastą kalbą arba skaitydami įprastus tekstus. Šios problemos paprastai lemia sumažėjusį bendravimą ir turi įtakos gebėjimui spręsti kasdienius iššūkius. Lengvai suprantama kalba parašytais tekstais gali naudotis ir ankstyvos, ir vidutinio sunkumo demencijos stadija sergantys asmenys. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai palengvina bendravimą, gali laikinai atgaivinti prisiminimus.

Žmonės, dėl kitų priežasčių turintys ribotus skaitymo gebėjimus

Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai gali būti naudingi ir kelioms kitoms žmonių grupėms, kurios neturi sutrikimų ar negalių, bet dėl kitų priežasčių laikinai arba ilgą laiką negali skaityti įprastų tekstų. Tokios grupės gali būti:

- **Imigrantai.** Imigrantai ne tik kalba kita kalba, bet gali skirtis ir jų kultūra, religija ar išsilavinimas. Tiek prisitaikant gyventi naujoje šalyje, tiek ir vėliau imigrantams gali būti naudingi lengvai suprantama kalba parašyti tekstai.
- **Kalbos besimokantieji.** Visi negimtakalbiai pradėję mokytis svetimšios kalbos iš pradžių turi labai ribotus gebėjimus naująja kalba. Jiems lengvai suprantama kalba parašyti tekstai gali būti vieni pirmųjų skaitinių besimokoma kalba.

- **Žemesnio išsilavinimo žmonės.** Funkcionaliai neraštingi asmenys nesugeba skaityti ir suprasti tekstų tokiu lygiu, kokio tikimasi šiuolaikinėje visuomenėje. Viena iš to priežasčių gali būti žemas išsilavinimo lygis. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai tokiems žmonėms gali padėti funkcionuoti visuomenėje.
- **Vaikai.** Lengvai suprantama kalba parašytos knygos ar laikraščiai taip pat gali būti naudingi ir mokiniams, ypač dar tik pradedantiems mokytis skaityti. Pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba pateiktos naujienos gali būti lengviau suvokiamos vaikams.

Ar įmanoma parašyti tekstą, tenkinantį skirtingų grupių poreikius?

Šiuo klausimu jau nemažai diskutuota ir tebediskutuojama. Vyrauja nuomonė, kad tas pats lengvai suprantama kalba parašytas tekstas netiks visoms galimoms skaitytojų grupėms. Individualūs skaitytojo interesai, amžius ir patirtis yra labai svarbūs veiksniai, lemiantys skaitymo sėkmę. Be to, skirtingų išvardintų grupių skaitymo gebėjimo lygis nėra vienodas. Dėl to lengvai suprantama kalba dar gali būti paprastinama iki skirtingų sudėtingumo lygių (apie tai daugiau rašome tolesniame skyrelyje, o detalūs lygių aprašai pateikiami projekto PERLSI interneto [svetainėje](#)).

Tačiau iš praktinės pusės verta pastebėti, kad dažnai tenka ruošti vieną teksto lengvai suprantama kalba variantą, kuris turėtų tikti visiems, kam reikia paprastesnio teksto. Tokiu atveju belieka vadovautis bendrais šiose gairėse nurodytais principais ir galvoti apie silpniausius skaitymo gebėjimus turinčius potencialius skaitytojus: jei tekstą supras jie, jis neturėtų kelti sunkumų ir kitoms grupėms.

Lengvai suprantamos kalbos lygiai

Kaip jau supratote, lengvai suprantamos kalbos tekstai reikalingi įvairioms visuomenės grupėms, kurios gerokai skiriasi tarpusavyje. Taigi ir tekstų lengvai suprantama kalba supaprastinimo lygis yra ne vienas. Dalyje tekstų lengvai suprantama kalba pateikiama tik labai supaprastinta ir bendro pobūdžio informacija, kituose – įtraukiama ir daugiau detalių, vartojama kalba gali būti šiek tiek įvairesnė. Žmonės, kuriems reikalingi tekstai, parašyti lengvai suprantama kalba, ar specialistai, dirbantys su šiais žmonėmis, gali įvertinti, kokio supaprastinimo lygio tekstai žmonėms yra tinkamesni.

Skirtingose šalyse taikomi kiek skirtingi lengvai suprantamos kalbos lygiai ir jų žymėjimai. Remdamiesi kitų šalių patirtimi siūlome skirti tris lengvai suprantamos kalbos lygius. Ši apžvalga turėtų padėti suprasti, ko galima tikėtis iš vieno ar kito lengvai suprantamos kalbos lygio, ir į ką reikėtų atkreipti dėmesį priskiriant tekstus vienam arba kitam lygiui. Projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#) pateikiamas detalesnis šių lygių aprašas.

1 lygis

Pirmojo lygio tekstai yra trumpi, juose pateikiama tik esminė informacija. Tiek tekstų turinys, tiek kalba yra labai supaprastinti. Pirmojo lygio teksto sakiniai yra labai trumpi (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 5 žodžiai). Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo. Šio lygio tekstus skaitytojams padeda suprasti kiekvieną mintį iliustruojantys paveikslėliai.

Pirmojo lygio tekstai yra skirti žmonėms, kurie patiria didelių kognityvinių iššūkių (pavyzdžiui, žmonėms su sunkesne intelekto negalia). Taip pat šie tekstai gali būti naudingi asmenis, dar tik pradėjusiems mokytis lietuvių kalbos.

Jei esate susipažinę su svetimųjų kalbų mokymo metodika, remiantis Bendrųjų Europos kalbų metmenų sistema, pirmasis tekstų lengvai suprantamos kalbos lygis maždaug atitinka A1 lygį.

Pirmąjį lygį siūlome žymėti taip:

2 lygis

Antrojo lygio tekstai yra neilgi, jie perteikia svarbiausią informaciją tam tikra tema. Nauja ir detalesnė informacija tekste įvedama palaipsniui, tik tada, kai ši informacija būtina. Šio lygio tekstų turinys ir kalba taip pat yra itin supaprastinti. Antrojo lygio sakiniai yra pakankamai trumpi (sakinį sudaro vidutiniškai 7 žodžiai). Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo. Pagrindinė informacija ar sudėtingesnės mintys iliustruojamos paveikslėliais.

Antrojo lygio tekstai yra skirti žmonėms, patiriantiems kognityvinių iššūkių (pavyzdžiui, žmonėms su lengvesne intelekto negalia). Taip pat šie tekstai gali būti naudingi asmenims, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji, tačiau jie jau įgijo šios kalbos pagrindus.

Remiantis Bendrųjų Europos kalbų metmenų sistema, antrasis tekstų lengvai suprantamos kalbos lygis maždaug atitinka A2 lygį.

Antrąjį lygį siūlome žymėti taip:

3 lygis

Trečiojo lygio tekstuose perteikiama tiek pagrindinė, tiek aiškiai pateikta detali informacija. Šio lygio tekstai gali apimti ir įvairių sričių specialistams skirtas temas, tačiau jų turinys ir kalba taip supaprastinti, kad būtų suprantami plačiajai visuomenei. Trečiojo lygio teksto sakiniai gali būti kiek ilgesni (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 10 žodžių). Mintys dėstomos aiškiai ir nuosekliai, prirėikus jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo. Šie tekstai gali būti papildomi paveikslėliais, kurie padėtų greičiau suprasti informaciją.

Trečiojo lygio tekstai yra skirti žemesnio išsilavinimo ir raštingumo žmonėms, asmenims, turintiems neryškių intelekto sutrikimų. Taip pat jie tinkami pažengusiems lietuvių kalbos kaip svetimšios vartotojams.

Remiantis bendrųjų Europos kalbų metmenų sistema, trečiasis tekstų lengvai suprantamos kalbos lygis maždaug atitinka A2+ / B1 lygį.

Trečiąjį lygį siūlome žymėti taip:

Rašant tekstą pirmiausia reikėtų įsivardinti būsimą skaitytoją, kuriam tas tekstas skirtas. Tuomet priklausomai nuo to, kiek didelis iššūkis yra šiai skaitytojų grupei skaityti tekstus, reikėtų pasirinkti tinkamą lengvai suprantamos kalbos lygį. Gerokai plačiau lygiai aprašyti „Lengvai suprantamos kalbos lygių apraše“, kurį rasite projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#).

Atkreipkite dėmesį, kad teksto lygį reikėtų ne tik apgalvoti, bet ir nuosekliai savo kurtus tekstus žymėti atitinkamo lygio ženkliuku.

Kaip rašyti tekstus lengvai suprantama kalba?

Šiame skyrelyje pateikiame patarimų, kaip pritaikyti tekstą ir jo kalbą, kad tekstas taptų lengvai suprantamas: nuo ko pradėti, kokius žodžius ar konstrukcijas rinktis, kaip išdėstyti tekstą, sieti mintis, ko reikėtų vengti kuriant tekstus lengvai suprantama kalba. Iš esmės rašant lengvai suprantama kalba galioja visos įprastos kalbos vartojimo ar skyrybos taisyklės, tekstas turi atitikti bendrinės kalbos normas, tiesiog raiška turėtų būti labiau apgalvota ir kuo paprastesnė.

Nors ir stengėmės patarimus pateikti aiškiai ir praktiškai, galutinį sprendimą, kaip formuluoti mintį, teks priimti rašančiajam bendradarbiaujant su žmonėmis, kuriems skirtas tekstas lengvai suprantama kalba. Skyriuje „Kaip išbandyti tekstus lengvai suprantama kalba?“ pateiksime praktinių patarimų, kaip patikrinti, ar tekstas tikrai lengvai suprantamas. Rašant tekstą vertėtų prisiminti, kad būtent teksto aiškumas skaitytojui yra pagrindinis kriterijus, kuriuo reikėtų vadovautis. Visa kita tėra tik patarimai.

Adaptuojant tekstą greitai paaiškėja, kad kalbą sudaro daug lygmenų. Pradėsime nuo pačių bendriausių tekstų lengvai suprantama kalba rengimo aspektų. Pirmiausia pateikiame patarimus, ką reikėtų apmąstyti prieš pradėdant pritaikyti ar rašyti tekstą. Toliau pereisime prie kalbinių teksto lengvai suprantama kalba aspektų – žodžių pasirinkimo ir sakinių kūrimo.

Nuo ko pradėti?

Rengiant tekstus reikėtų ne iškart pradėti nuo paties teksto rašymo ar pritaikymo, o pirmiausiai apgalvoti kelis esminius dalykus, kurie turės įtakos tolesniems pasirinkimams.

- **Įsivardinkite tikslią skaitytojų grupę.**

Prieš pradėdami adaptuoti tekstą, įsivardinkite, kas yra jūsų skaitytojas. Vienaip tekstas bus pritaikomas jaunuoliams su intelekto negalia, kitaip – pagyvenusiems imigrantams. Svarbus aspektas – reikia aiškiai žinoti, koku tikslu jūs rašote tekstą. Teksto adaptavimo tikslas turės įtakos tam, kuriuos dalykus savo tekste išryškinsite, iš kokios perspektyvos ir koku būdu perteiksite informaciją.

Tekstas gali būti skirtas ir kelioms tikslinėms grupėms, tačiau tai labai apsunkina teksto adaptavimą.

- **Apgalvokite temą, kuria rašote.**

Adaptuodami tekstą, galvokite ir apie pasirinktą temą. Galbūt pasirinkta tema yra per plati jūsų tikslinei grupei ir ją reikia susiaurinti? Rinkdamiesi temą, galite taikyti dvi strategijas: rinktis, kas domina skaitytojus, arba galvoti, apie ką jiems reikėtų informacijos. Galite pasitarti su skaitytojų grupės nariais ir paprašyti pagalbos renkantis teksto temą.

Pagalvokite, kiek jūsų skaitytojas žino rašoma tema? Galbūt kai kurios sąvokos nėra aiškios ir jas teks paaiškinti tekste. Galbūt teks kai ką plačiau komentuoti ar duoti pavyzdžių iš kasdienio gyvenimo.

- **Apgalvokite, ką jūs žinote rašoma tema.**

Kitas svarbus aspektas – tiek autoriaus, t. y., jūsų paties, žinios pasirinkta tema. Tai itin aktualu kuriant naują tekstą lengvai suprantama kalba, bet svarbu ir pritaikant jau egzistuojantį tekstą, nes jį reikės labai gerai suprasti pačiam rašančiajam. Įsivertinkite, ar tema tikrai jums aiški, suprantama ir užtenka žinių kurti tekstą? Jei ne, gali prireikti pasikonsultuoti su specialistais, paklausti jų nuomonės. Nenustebkite, jei net rašant, regis, paprastomis ar buitinėmis temomis gali tekti kreiptis į specialistus.

- **Pasirinkite šaltinius, kuriais remsitės rašydami tekstą.**

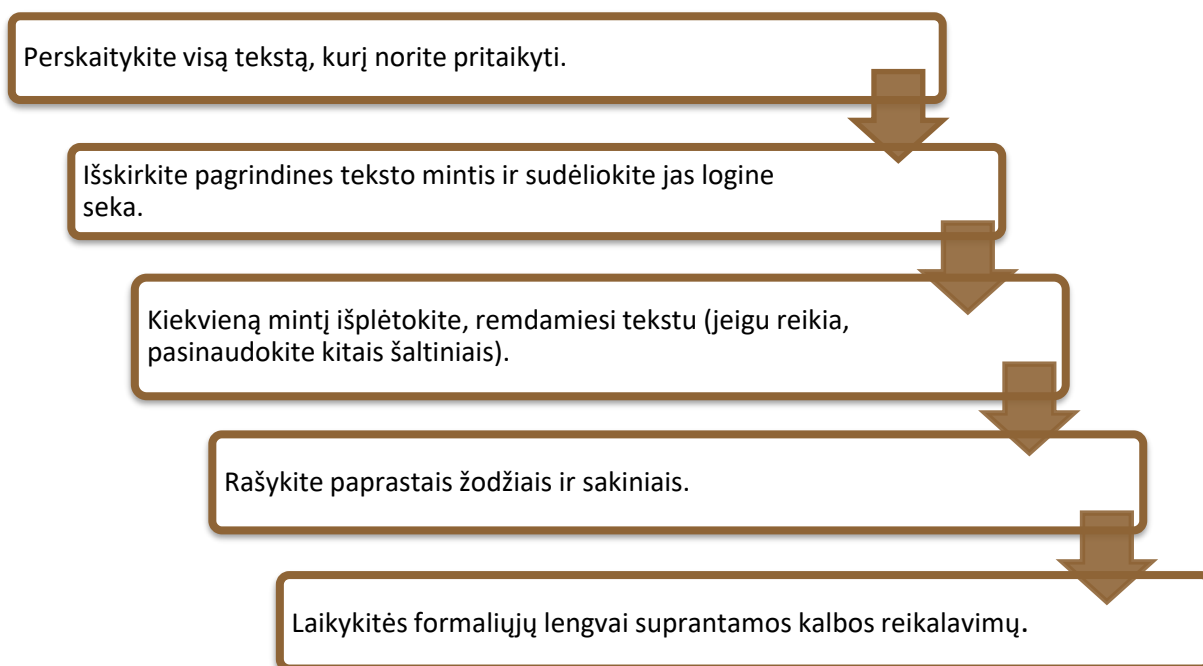
Labai dažnai (jei tekstas nėra grožinis kūrinys) adaptuojant tekstą gali tekti remtis keliais šaltiniais. Kitaip tariant, jūsų adaptuotas tekstas bus parengtas iš kelių panašaus pobūdžio ir turinio tekstų. Tai svarbu tam, kad pats autorius suprastų ir įsigilintų į rašomą temą, kad perteikiama informacija būtų tikrai aiški ir lengvai suprantama.

- **Apgalvokite, kaip tekstas bus pateikiamas.**

Prieš pradėdant adaptuoti tekstą, svarbu pagalvoti ir apie kai kuriuos formaliuosius teksto kūrimo reikalavimus. Autorius iš anksto turi žinoti, kokių formatu adaptuotas tekstas bus skelbiamas. Vienaip kuriamas ir išdėstomas spausdintas tekstas, kitaip – tekstas elektroniniu formatu. Pagalvokite ir apie tai, ar naudosite iliustracijas – kaip matėte, adaptuojant pirmuoju ar antruoju lygiu jas naudoti rekomenduojama. Jei taip, kokio tipo tai bus iliustracijos: piešiniai, nuotraukos, piktogramos. Apmąstykite, iš kur imsite iliustracijas ir ar turite teisę jas skolintis ir naudoti savo tikslais. Daugiau apie iliustravimą rašome skyriuje „Kaip iliustruoti tekstus lengvai suprantama kalba“.

Kai jau pasirinkote temą ir apgalvojote, ar ji tinkama skaitytojams, galite imtis teksto kūrimo. Neįsigilinus gali pasirodyti, kad pakaks patrupinti sakinius, tinkamai sumaketuoti ir suskaidyti tekstą eilutėmis. Tačiau norint parengti tikrai aiškų ir lengvai skaitomą tekstą, tokie formalūs dalykai kaip šriftai ar paraštės yra tik pati lengviausia dalis, kur kas daugiau darbo tenka įdėti galvojant, kaip aiškiai suformuluoti mintį ir kaip kuo logiškiau sieti visą tekstą.

Tolesnėse dalyse pateikiame patarimų, apie ką reikėtų galvoti renkantis žodžius, dėliojant sakinius ir išdėstant tekstą. Nusiteikite, kad teksto lengvai suprantama kalba rengimas reikalauja nemažai redagavimo – parašius pirmą teksto versiją beveik neišvengiamai teks ją bent kelis kartus skaityti ir taisyti, nebent būtumėte jau itin gerai įvaldę tokių tekstų rengimo subtilybes (bet greičiausiai ir tada). Paveikslėlis apačioje apibendrina teksto lengvai suprantama kalba rengimo žingsnius.

Nenustebkite, kad tekstą gali tekti nemenkai keisti – aiškiau išskirti pagrindines mintis, kai kurios informacijos atsisakyti, kai kur aiškiau sudėlioti akcentus. Jeigu tekstas, kurį adaptuojate, yra ilgas, jį neišvengiamai reikėtų skaidyti dalimis. Todėl turėtumėte labai gerai žinoti, kam ir ką norite komunikuoti, ir patys labai gerai suprasti tekstą, su kuriuo dirbate.

Kaip pasirinkti žodžius?

Kokius žodžius vartojame rašydami tekstus, daro reikšmingos įtakos tam, ar tekstą yra lengva suprasti. Šioje dalyje pateikiame patarimų, kaip pasirinkti žodžius, kad tekstas būtų lengvai suprantamas, į kokius dalykus reikia atkreipti dėmesį. Šiuos patarimus trumpai komentuojame ir iliustruojame pavyzdžiais. Visuose pavyzdžiuose kairėje matysite tekstą, kuris nėra tinkamai pritaikytas lengvai suprantama kalba, o dešinėje – tinkamesnį variantą. Turėkite omenyje, kad mūsų siūlomas variantas ne visada yra vienintelis būdas, kaip galima palengvinti kairėje pateikiamą teksto atkarpą. Kiekvienas specialistas, rengiantis tekstus lengvai suprantama kalba, atsižvelgdamas į būsimus teksto skaitytojus, gali pasirinkti ir kitokią, lengvai suprantamos kalbos principus atitinkančią, raišką.

- **Vartokite dažnus žodžius.**

Vieni žodžiai kalboje yra vartojami dažniau, kiti – rečiau. Kasdien vartojame gana nedidelį skaičių dažnų žodžių, nors mokame ir tam tikruose kontekstuose galime vartoti labai daug skirtingų žodžių. Tie dažni žodžiai, iš dalies būtent dėl savo dažnumo, yra lengviausiai bei greičiausiai atpažįstami ir suprantami visiems kalbos vartotojams. Dažni žodžiai yra, tarkime, *diena*, *knyga*, *žinios*, labai reti žodžiai būtų *aitrus*, *abscisė*, *psichostimuliatorius*.

Šie pavyzdžiai labai akivaizdūs, tačiau kartais pajauti kokie žodžiai kalboje dažnesni už kitus gali būti sunkiau. Yra laikoma, kad didžiąją dalį mūsų kasdieninio žodyno sudaro maždaug 3 000 dažniausių žodžių. Kad nereikėtų patiems tikrinti tekstynuose, atrinkome ir sudarėme 3 000 dažniausiai lietuvių kalboje žodžių sąrašą, paremtą tekstynų duomenimis. Šį sąrašą rasite projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#).

Nors tekstynai yra objektyvus ir patikimas būdas dažniausiems žodžiams atrinkti, sąrašas, kurį gauname iš tekstyno, labai priklauso nuo to, kokie tekstai įtraukti į konkretų tekstyną. Kadangi tekstynai retai įtraukia, tarkim, būtinės šnekamosios kalbos pavydžių, juose net labai įprasti žodžiai gali nesikartoti dažnai. Tokiais atvejais reikėtų remtis sveiko proto kriterijumi – kiek tikėtina, kad jūsų skaitytojai tą žodį moka? Tai paaiškėti gali ir išbandžius tekstą su tikslinės grupės atstovais. Be to, pagelbėti gali pagal kalbos lygių aprašus parengti žodžių sąrašai, kuriuose yra daugiau buitijoje vartojamų žodžių. Tokius sąrašus taip pat rasite projekto *PERLSI* interneto [svetainėje](#).

Taip pat gali būti, kad jums neišvengiamai reikės tam tikrų žodžių, kurių dažnumo sąrašė nėra, nes pats rašomas tekstas yra apie gana sudėtingus dalykus, tarkime, kokius nors konkrečius vaistus, politiką, naują įstatymą. Tyrimai rodo, kad norint lengvai suprasti tekstą, reikia suprasti maždaug 98 % jo žodžių. Taigi jeigu jūsų tekste yra 100 žodžių, du iš jų galėtų būti sudėtingesni ar reti. Taip pat sudėtingesnius žodžius visada galite paaikškinti, vartodami paprastesnius ar iliustruodami paveikslėliais.

	
Pateikite dokumentus apie savo pajamas .	Pateikite dokumentus apie savo pajamas . Pajamos yra visi pinigai, kuriuos gauna žmogus.

Į dažnumą tikrai verta atsižvelgti tada, kai renkatės iš dviejų sinonimiškų žodžių. Jeigu du žodžiai reiškia tą patį, vertėtų rinktis dažnesnį.

	
Pernai sparčiai augo atlyginimai.	Pernai greitai augo atlyginimai.
Du broliai buvo gudrūs .	Du broliai buvo protingi .
Žinome, jog reikia valgyti sveiką maistą.	Žinome, kad reikia valgyti sveiką maistą.

Esame parengę ir abėcėlinį sinonimų sąrašą, paremtą žodžių dažnumu. Šis sinonimų sąrašas jums gali padėti lengviau pasirinkti dažnesnį žodžio sinonimą. Šį sąrašą taip pat rasite projekto PERLSI interneto [svetainėje](#).

- **Vartokite trumpus žodžius.**

Ilgus žodžius suprasti yra sunkiau ir juos perskaityti užtrunka ilgiau. Todėl, jeigu tai yra įmanoma, rašant lengvai suprantama kalba, vertėtų rinktis trumpesnius žodžius. Šiuo atveju nebūtinai turėsite pasirinkimą, nes mums pirmiausia reikia perteikti kokią nors reikšmę, o žodis yra tokio ilgio, kokio yra. Tačiau renkantis iš dviejų sinonimų, vertėtų

rinktis trumpesni, ypač jeigu trumpesnis žodis yra pakankamai dažnas kalboje (beje, trumpi žodžiai dažniausiai savaime yra dažnesni).

	
Apgailestauju, kad taip atsitiko.	Gaila, kad taip atsitiko.
Įmonė organizuoja šventę.	Įmonė rengia šventę.

Yra ilgų žodžių, kurie neturi trumpesnio sinonimo, bet juos galime pakeisti kelių trumpesnių žodžių junginiu, perteikiančiu tą pačią reikšmę. Skaitytojui perskaityti du ar tris trumpus žodžius bus lengviau negu vieną ilgą.

	
Mokomės bendradarbiauti .	Mokomės dirbti kartu .
Reikia stiprinti tarpvalybinius santykius.	Reikia stiprinti santykius tarp valstybių .

Kartais dviejų žodžių junginį galima pakeisti vienu neilgu žodžiu. Trumpesni sakinių perskaityti taip pat yra lengviau.

	
Praeitais metais augo atlyginimai.	Pernai augo atlyginimai.
Lietuva priėmė sprendimą išsiųsti du Baltarusijos Respublikos ambasados darbuotojus	Lietuva nusprendė išsiųsti du Baltarusijos ambasados darbuotojus.

- **Retus tarptautinius žodžius keiskite lietuviškais.**

Yra daug dažnų tarptautinių žodžių, kurie yra prigiję mūsų kalboje (pavyzdžiui, *kompiuteris, biuras, studentas*). Juos vartoti rašant lengvai suprantama kalba tikrai galima. Tačiau retesni tarptautiniai žodžiai gali apsunkinti teksto supratimą. Sudėtingesnius

tarptautinius žodžius galima keisti lietuviškais atitikmenimis arba juos paaiškinti keliais žodžiais. Taip elgtis derėtų net tada, kai tarptautinis žodis yra tikslesnis terminas.

	
Jį deportuos į Lietuvą.	Jį išsiųs į Lietuvą.
Ši įstaiga išduoda licencijas .	Ši įstaiga išduoda leidimus .

Mūsų parengtame tarptautinių žodžių sinonimų sąrašė rasite daugiau pavyzdžių, kaip retesnius tarptautinius žodžius pakeisti dažnesniais lietuviškais žodžiais. Šis sąrašas, kaip ir kiti, prieinamas projekto PERLSI interneto [svetainėje](#).

- **Atsisakykite nereikšmingų pavadinimų ar vardų.**

Nežinomi tikriniai daiktavardžiai (vardai ar pavadinimai) apsunkina teksto supratimą. Žinoma, nereikėtų aklaivengti vardų ar pavadinimų, tačiau vertėtų įvertinti, ar jie tikrai reikalingi, jei pateikiami tik kaip kontekstas ar papildomos detalės.

	
Su Lenkija ir Ukraina tvirtiname partnerystę per vadinamąjį Liublino trikampį .	Stipriname santykius su Lenkija ir Ukraina.

- **Vartokite nesutrumpintus žodžius, o ne jų santrumpas.**

Rašydami lengvai suprantama kalba netrumpinkite žodžių. Užuoat vartoję tokias santrumpas kaip *Eur*, *val.*, *mėn.*, *kg*, *m*, *km*, tiesiog rašykite visus žodžius (*eurai*, *valandos*...). Vis dėlto, jeigu sutrumpinimas yra labai plačiai vartojamas ir žinomas net geriau negu visas pavadinimas, pavyzdžiui, SODRA, NATO ar JAV, juos galite vartoti.

	
Kompiuteris kainuoja 800 Eur .	Kompiuteris kainuoja 800 eurų .

• **Vartokite tiesioginės reikšmės žodžius ar posakius.**

Perkeltinę reikšmę (pavyzdžiui, metaforas, ironiją, sarkazmą) suprasti yra sudėtingiau nei tiesioginę reikšmę turinčius pasakymus. Mes visi mokydamesi gimtosios kalbos perkeltinę reikšmę pradedame suprasti gana vėlai. Žmonėms, kurie turi intelekto sutrikimų, taip pat gali kilti sunkumų skaitant perkeltines reikšmes.

Gali atrodyti, kad perkeltinė reikšmė būdinga tik meniniams tekstams, tačiau atidžiai pasižiūrėję į kasdieninę kalbą, rastume nemažai perkeltinę reikšmę turinčių pasakymų. Vertėtų rinktis juos perfrazuoti paprasčiau.

	
Lietuvos visuomenė sparčiai sensta .	Lietuvoje daugėja senų žmonių .
Mūsų susitikimas artėja prie pabaigos .	Mūsų susitikimas greitai baigsis .
Direktorius tikisi, kad pajudės nauji darbai .	Direktorius tikisi, kad prsidės nauji darbai .

• **Abstrakčias sąvokas keiskite konkrečiomis.**

Konkretūs žodžiai daug lengviau suvokiami negu abstraktai. Konkretūs daiktavardžiai yra žodžiai, kurie reiškia daiktus, tarkime, *knyga*, *stalas* ar *laikrodis*. Juos lengva įsivaizduoti. Abstraktūs žodžiai susiję su sąvokomis, pavyzdžiui, *laisvė* ar *tapatybė*. Rašant sudėtingesnėmis temomis ne visada bus lengva išvengti abstrakčių žodžių, tačiau jeigu abstraktūs žodžiai teksto supratimui nėra būtini, sakinių reikšmę reikėtų, kiek įmanoma, sukonkretinti.

Pavyzdžiui, tekstuose dažnai vartojami abstraktūs terminai, įvardijantis tam tikras daiktų ar dalykų grupes. Tokiais atvejais rekomenduotina pavartoti vieną ar kelis žodžius, įvardijančius konkrečius tos grupės atstovus.

	
Viešajame transporte dėvėkite kaukes.	Dėvėkite kaukes: <ul style="list-style-type: none"> • autobuse, • troleibuse, • traukinyje.

- **Sudėtingesnius žodžius paaiškinkite per pavyzdžius.**

Kai kurie žodžiai yra reti ir sudėtingi, bet kalboje negali būti pakeisti paprastesniais dažniais žodžiais, nes sinonimų paprasčiausiai nėra. Taip pat yra žodžių, kurie yra abstraktesni, tačiau neretai kontekstas net ir lengvai suprantamame tekste iš mūsų reikalauja tuos žodžius vartoti. Tokiais atvejais nebūtinai turime atsisakyti tų žodžių, bet juos galime paaiškinti pasitelkdami kasdieninio gyvenimo pavyzdžius.

	
Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją .	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją . Pavyzdžiui , jie gali mokytis būti virėjais, kirpėjais arba statybininkais.

- **Veiksmažodinius daiktavardžius keiskite veiksmažodžiais.**

Lietuvių kalboje nėra būdinga dažnai vartoti veiksmažodinius daiktavardžius (pavyzdžiui, *kalbėjimas*, *rašymas*), jeigu galime tą patį pasakyti vartodami veiksmažodžius (*kalbėti*, *rašyti*). Veiksmažodiniai daiktavardžiai dažniau vartojami administracinėje kalboje, bet tai nėra raiškos būdas, kurį lengviausia suprasti. Ten, kur įmanoma, veiksmažodinius daiktavardžius keiskite konstrukcijomis su veiksmažodžiais.

	
Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas .	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia .
Dabar itin svarbus atgrasymas ir gynyba .	Dabar svarbu ginti savo šalį.

- **Didelius skaičius ir procentines išraiškas keiskite žodžiais.**

Didelius skaičius (pavyzdžiui, 13 546) ar procentines išraiškas (64,2 %) yra sunku suprasti. Todėl rašant lengvai suprantama kalba geriau šiuos skaičius keisti žodžiais *keletas, daug, pusė* ir panašiai.

	
Pernai Lietuvoje lankėsi 1 489 mln. užsienio svečių.	Pernai Lietuvoje lankėsi daug žmonių iš užsienio.

Kaip rašyti sakinius?

Rašant lengvai suprantama kalba, reikia galvoti ne tik apie vartojamus žodžius, bet ir apie sakinių struktūrą. Svarbu atkreipti dėmesį, kad sakiniai lengvai suprantamame tekste turi būti gramatiškai taisyklingi, taigi pirmiausiai reikėtų laikytis tų pačių principų, kaip tiesiog sklandžiai rašant lietuviškai. Tačiau kai kuriuos dalykus rašant lengvai suprantama kalba reikėtų šiek tiek keisti.

- **Rašykite trumpais sakiniais.**

Skaičiuojama, kad šnekamojoje kalboje dažniausi sakiniai yra 1–8 žodžių ilgio. 9–17 žodžių sakiniai taip pat pakankamai dažni. Rašant lengvai suprantama kalba rekomenduotume neperžengti 17 žodžių ribos (net trečio lygio tekstuose). O jeigu įmanoma, vertėtų rašyti dar trumpesniais sakiniais, kad tekstą būtų kuo lengviau sekti.

Tačiau jokių būdu nereikėtų sakinių trumpinti mechaniškai. Trumpi sakiniai turi likti aiškūs, gramatiškai taisyklingi ir išbaigti, kitaip iš trumpinimo nebus jokios naudos. Todėl dažnai trumpinti reiškia rasti būdą, kaip kitaip – aiškiau ir trumpiau – formuluoti mintį.

	
Vaistai turi būti vartojami taip, kaip paskyrė jus gydantis gydytojas.	Gerkite vaistus taip, kaip patarė gydytojas.

Lengvai suprantama kalba parašyto teksto sakinyje turi būti pasakyta, kas ir kokį veiksmažodį atlieka. Keli trumpi sakiniai, kurie neturi aiškaus veiksnio (žodžio, atsakančio į klausimą *kas?*) ir tarinio (veiksmažodžio), gali būti dar sunkiau suprantami nei vienas ilgesnis sakinytis.

	
Praeiti metai tapo mums rimtu išbandymu. Dėl išplitusio koronaviruso.	Dėl koronaviruso praėję metai mums buvo labai sunkūs.
Įmonė rengia mokymus penktus metus. Bendradarbiaudama su organizacija „Mes“.	Įmonė rengia mokymus kartu su organizacija „Mes“.

Atkreipkite dėmesį, kad ilgą sakinį neretai sudaro keli trumpesni sakiniai. Tai yra, viename sakinyje gali būti keli gramatiniai centrai (veiksniai ir tariniai). Pavyzdžiui, sakinyje *Valykitės dantis ir naudokite dantų siūlą* yra du gramatiniai centrai – veiksmoždziai, kurie gali sudaryti du atskirus sakinius. Tie sakiniai skambėtų taip *Valykitės dantis. Taip pat naudokite dantų siūlą*. Rašant tekstus lengvai suprantama kalba rekomenduojama tokius sakinius trumpinti juos skaidant į kelis aiškius sakinius. Trumpuose sakiniuose turi likti aišku, kas ir kokį veiksmą atlieka.

	
Rūpinamės ne tik jūsų namais, maistu, bet kartu ir einame į renginius, vaikštome po lauką, pagal poreikį ir galimybes.	Mes rūpinamės jūsų namais. Taip pat einame su jumis į renginius. Mes galime su jumis pasivaikščioti.

Nemaža kalboje ir tokių sakinių, kuriuose viena mintis yra pagrindinė, o kita – šalutinė. Pavyzdžiui, sakinyje *Kai nusiplausite rankas, jas nusivalykite rankšluosčiu* pagrindinio sakinio vietą užimą dėmuo *jas nuvalykite rankšluosčiu*, o šalutinio sakinio vietą užima dėmuo *kai nusiplausite rankas*. Tokius sakinius geriausia skaidyti į atskirus sakinius, pavyzdžiui: *Pirmiausia nusiplaukite rankas. Tada rankas nusivalykite rankšluosčiu*.

Sakinį suprasti dar sudėtingiau, kai šalutinis sakinytis įsiterpia į pagrindinį. Tokių minčių šuolių būtina vengti. Geriausia tokius sakinius išskaidyti ir pateikti mintis remiantis logine seka.

	
Bėgime, kuris vyko gegužės 28 dieną, dalyvavo 6 tūkstančiai žmonių.	Gegužės 28 dieną vyko bėgimas. Bėgime dalyvavo daug žmonių.

Patarimas išskaidyti ilgesnius sakinius nereiškia, kad adaptuotame tekste visi sakiniai turėtų būti tik vientisiniai – tai yra, kad viename sakinyje turėtų būti vartojamas tik vienas veiksmažodis. Vienas kitas ilgesnis ar šiek tiek sudėtingesnės konstrukcijos sakinyje gali nekelti problemų. Svarbu, kad dauguma sakinių būtų trumpi ir paprasti. Be to, primintina, kad tekstą turėsite išbandyti su tiksline grupe. Tada ir paaiškės, ar sakinį būtina skaidyti.

- **Vartokite paprastas veiksmažodžių formas.**

Paprastas veiksmažodžių formas (*rašau, nuvažiuo, valgysime*) suprantame greičiau negu dalyvius (*rašantis, grįžęs*), padalyvius (*einant, nuvažiavus*) ar pusdalyvius (*valgydamas*). Todėl rašant lengvai suprantama kalba nereikėtų teksto apkrauti dalyvinėmis, padalyvinėmis ar pusdalyvinėmis konstrukcijomis. Nors viena kita tokia konstrukcija tekste nebus didelė problema, nuolat jų vartoti tekste nerekomenduojame. Jas geriau keisti paprastomis veiksmažodžių formomis.

	
Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas.	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia.
Netekę galimybės dirbti žmonės gavo paramą.	Kai žmonės nebegalėjo dirbti, jiems padėjo valstybė.
Stambulo konvencija yra Europos Tarybos dokumentas, apibrėžiantis , kas yra smurtas prieš moteris.	Stambulo konvencija yra Europos Tarybos susitarimas. Stambulo konvencija paaiškina , kas yra smurtas prieš moteris.

Kaip matote iš pateiktų pavyzdžių, dažnai tenka ne tik paprasčiausiai keisti veiksmažodžio formą, bet performuluoti visą sakinį, kad sudėtingesnių konstrukcijų nebereikėtų.

• **Vartokite veikiamosios rūšies konstrukcijas.**

Veikiamosios rūšies konstrukcijas (pavyzdžiui, *Jonas parašė knygą*) suprasti lengviau negu neveikiamosios rūšies sakinius (pavyzdžiui, *Knyga buvo parašyta Jono*). Todėl rašant lengvai suprantama kalba rekomenduojama vartoti veikiamosios rūšies sakinius, kuriuose yra aiškiai nurodoma, kas atlieka veiksmą ir į ką tas veiksmas yra nukreiptas.

	
Kiekvienai smurto aukai turi būti suteikta pagalba.	Valstybė turi padėti kiekvienai smurto aukai.
Po susitikimo surengtoje spaudos konferencijoje buvo apžvelgta epidemiologinė situacija.	Po susitikimo vyko spaudos konferencija. Spaudos konferencijoje specialistai kalbėjo apie sveikatos situaciją Lietuvoje.

• **Laikykitės įprastos žodžių tvarkos.**

Sakinius, kurie parašyti laikantis įprastos žodžių tvarkos, yra lengviau suprasti. Lietuvių kalboje įprasta žodžių tvarka yra veiksnys (kas atlieka veiksmą), tada tarinys (veiksmas, išreikštas veiksmažodžiu), tada papildinys (objektas, į kurį nukreiptas veiksmas). Pavyzdžiui, lengviau suprasti sakinį *Aš skaičiau knygą* negu *Knygą aš skaičiau*. Nors dažnai teigiama, kad žodžių tvarka lietuvių kalboje yra laisva, tačiau vis tiek egzistuoja įprasta ir dominuojanti sakinio žodžių tvarka. Laikydami šios tvarkos dažniausiai tekstą padarysime lengviau suprantamą.

	
Greitai baigsis metai.	Metai greitai baigsis.
Nuo koronaviruso nukentėjo visi.	Visi nukentėjo nuo koronaviruso.

Tačiau nereikėtų šitos taisyklės laikytis aklai. Kartais mes apkeičiame žodžius vietomis priklausomai nuo to, kas skaitytojau jau žinoma, o kas yra nauja informacija. Tokių atvejų gali pasitaikyti ir lengvai suprantamoje kalboje. Pavyzdžiui:

Mokesčiai yra pinigai, kuriuos turime sumokėti valstybei.

Mokesčius moka žmonės ir įmonės.

Šiuo atveju pradžioje pasakoma, kas skaitytojui jau žinoma, apie ką kalbėta, o po to pateikiama nauja informacija. Tokiais atvejais įprastos žodžių tvarkos galima nesilaikyti.

- **Pasikartojantį dalyką visada įvardykite tuo pačiu žodžiu.**

Rašant lengvai suprantama kalba reikėtų galvoti ir apie tai, kiek skirtingų žodžių pavartojame tekste. Kuo mažiau skirtingų žodžių yra pavartota tekste, tuo jį lengviau ir greičiau galime perskaityti. Todėl rašant lengvai suprantama kalba, reikėtų vengti sinonimų ir rekomenduojama vieną dalyką įvardyti tuo pačiu žodžiu. Pavyzdžiui, jeigu tekste kalbama apie prezidentą, nereikėtų žodžio *prezidentas* kaitalioti su šio žodžio sinonimais (*šalies vadovas* ir pan.). Tokių sinonimų dažnai ieškome kurdami įprastus, bet ne adaptuotus tekstus. Rašydami lengvai suprantama kalba turėtume vengti sinonimų ir nebijoti kartoti tą patį žodį.

Prezidentas susitiko su pasaulio jaunimo atstovais. Susitikime **šalies vadovas** akcentavo, kad mūsų šalis laukia pasaulio lietuvių.

Prezidentas susitiko su jaunais lietuviais iš viso pasaulio.

Prezidentas pasakė, kad Lietuva laukia lietuvių iš viso pasaulio.

- **Įvardžius keiskite daiktavardžiais.**

Rašant tekstus lengvai suprantama kalba nereikėtų teksto perkrauti trečio asmens įvardžiais *jis, ji, jie, jos* ar *tai*. Kai perskaitome įvardį, turime suprasti, į ką tas įvardis nurodo. O kiekviena papildoma užduotis specialių poreikių turintiems žmonėms skaitant

tekstą žmonėms kelia daugiau iššūkių. Užuot pavartoję įvardį, geriau pakartokite tą patį daiktavardį.

	
Lapė pamatė varną su sūriu ir galvojo, kaip šį sūrį iš jos paimti.	Lapė pamatė varną su sūriu. Lapė galvojo, kaip paimti sūrį iš varnos .
Viskas prasideda nuo švietimo. Tai yra klestinčios valstybės pamatas.	Viskas prasideda nuo švietimo. Švietimas yra sėkmingos valstybės pagrindas.

Ypač rekomenduojama vengti įvardžių, kurie gali būti dviprasmiški. Pavyzdžiui, sakinyje *Lukas ir Jonas kalbėjosi, kaip jam skauda galvą nėra aišku, į kurį asmenį – Luką ar Joną nurodo įvardis jam*. Tokių dviprasmybių palikti nereikėtų bet kuriame gerai parašytame tekste, bet tai itin aktualu tekstams lengvai suprantama kalba.

	
Maži vaikai negali patys tinkamai išsivalyti dantų, nes jų rankų judesiai nėra pakankamai koordinuoti.	Maži vaikai negali patys išsivalyti dantų, nes mažų vaikų rankos juda netiksliai.

Taip pat vertėtų vengti daugiau nei vieno įvardžio sakinyje. Kaip jau minėta, kiekvienas įvardis iš skaitytojo reikalauja daugiau dėmesio negu daiktavardis, aiškiai nurodantis, apie ką kalbama.

	
Jis įkūrė miestą ir davė jam Trakų vardą.	Gediminas įkūrė miestą. Gediminas pavadino šį miestą Trakais.

Kartais įvardis tekste yra vartojamas toli nuo daiktavardžio, į kurį tas įvardis nurodo. Tokiu atveju geriausia pakartoti daiktavardį, o ne vartoti įvardį.

	
Leiskite jums pasirūpinti kaimynams ir giminaičiams: atvežti jums maisto, jie taip pat gali išnešti šiukšles, sutvarkyti kitus būtinus reikalus.	Leiskite kaimynams ir giminaičiams pasirūpinti jums. Kaimynai ir giminaičiai gali atvežti jums maisto ar išnešti šiukšles.

Tačiau nereikėtų įvardžių vengti aklai. Veiksmažodis lietuvių kalboje iškart rodo asmenį, taigi įvardžiu išreikštus veiksnius kalbėdami dažnai praleidžiame, pavyzdžiui, sakome *Mėgstu ledus*, nors galėtume sakyti ir *Aš mėgstu ledus*. Rašant tekstus lengvai suprantama kalba, reikėtų stengtis tekstui suteikti kuo daugiau aiškumo, taigi ir veiksnio, išreikšto įvardžiais *aš, tu, mes jūs*, verčiau nepraleisti. Taip pat nereikia praleisti ir veiksnio, išreikšto įvardžiais *jis, ji, jie, jos*, tačiau pastaruosius įvardžius, kaip jau rašyta, dažnai galime pakeisti konkrečiais daiktavardžiais, į kuriuos nurodo šie įvardžiai (pavyzdžiui, *Jonas, pilis, obuoliai, sąskaitos*), o įvardžių *aš, tu, mes, jūs* pakeisti daiktavardžiais negalime. Taigi rekomenduojama veiksnio, išreikšto šiais įvardžiais, nepraleisti.

	
Dabar dėvime apsaugines kaukes.	Dabar mes dėvime apsaugines kaukes.

- **Rinkitės teigiamą raišką.**

Teigiamai suformuluotus sakinius mes suprantame lengviau ir greičiau negu neigiamai suformuluotas mintis. Todėl rašant lengvai suprantama kalba vertėtų rinktis teigiamą raišką, o neiginių geriau vengti.

	
Šie rezultatai buvo labai nevienodi .	Rezultatai buvo įvairūs.

Jeigu lengvai suprantama kalba rašote patarimus ar nurodymus, juos taip pat formuluokite teigiamai. Žmogus lengviau supranta nurodymus, kuriuose paaiškinama, ką reikia daryti, o ne tai, kaip elgtis negalima.

	
Negalima bėgioti neapšilus.	Pirmiausia padarykite mankštą. Tada bėgiokite.
Neužsigerkite vaistų kava.	Užsigerkite vaistus vandeniu.

Verta dar kartą priminti, kad šių rekomendacijų taikyti praktikoje aklaai nereikėtų. Visada reikia atsižvelgti į konkretų atvejį ir jo kontekstą. Jeigu matote, kad taikydami vieną ar kitą taisyklę sakinį padarote dar sunkesni supracsti, tada ši sakinį permastykite. Išsiaiškinti, ar abejonės dėl tam tikrų teksto atkarpų sudėtingumo yra pagrįstos, bus lengviau išbandžius tekstą su tiksline grupe.

Kaip struktūruoti tekstą?

- **Skaidykite tekstą dalimis.**

Perskaitykite tekstą, išskirkite pagrindines teksto mintis ir pagal tai tekstą suskaidykite į trumpesnes dalis. Ilgą ištisą tekstą suprasti sudėtingiau. Išskirtas teksto dalis reikėtų pavadinti. Tada visas tekstas turės aiškią struktūrą. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tekstas turi būti skaidomas į dalis logiškai. Mechaninis teksto suskaidymas prasmės neturi ir nepadaro teksto lengviau suprantamu. Vertėtų vadovautis principu „viena pastraipa – viena mintis“.

Adaptuojant tekstą, gali prireikti nukrypti nuo originalaus teksto ir pakeisti minčių dėstymo seką, kad ji būtų kuo aiškesnė, neliktų minties šuolių. Remdamiesi tekstu aprašykite su viena tema susijusią informaciją, vėliau – su kita tema ir t. t. Jeigu reikia, pasinaudokite ir kitais šaltiniais temai aprašyti.

- **Siužetą dėstykite logine seka.**

Reikalavimas išlaikyti loginę siužeto seką itin aktualus rengiant grožinius tekstus. Siužeto eiga turėtų būti aiški ir akivaizdi. Istorija turėtų būti pasakojama iš eilės, nešokama į praeitį ar ateitį. Laikantis šio principo, gali tekti šiek tiek pakeisti grožinio kūrinio pasakojimo eiliškumą. Dažnai originaliame kūrinyje siužeto eigos nenuoseklumas gali būti meninė priemonė, kurią autorius renkasi sąmoningai. Perrašant tekstą lengvai suprantama kalba to reikėtų vengti.

- **Aiškiai siekite sakinius.**

Tekstas turėtų būti rišlus, o ryšiai tarp sakinių akivaizdūs. Tekstas gali būti sunkiai suprantamas, jei jį sudaro tik trumpi pagrindiniai sakiniai. Todėl sakiniai turėtų būti susieti, kad skaitytojui būtų lengva suprasti visą tekstą. Jei autorius neišreiškia sakinių tarpusavio ryšių, skaitytojas turi pats juos numanyti, o tai padaryti daugeliui lengvai suprantamos kalbos vartotojų gali būti sunku.

Sakinius jungiantys žodžiai galėtų būti *tačiau, bet, todėl, ir, taip pat, be to, pirma, antra, taigi* ir kiti. Pavyzdžiui:

	
Lapė iš varnos pavogė sūrį. Varna nuliūdo.	Lapė iš varnos pavogė sūrį. Todėl varna nuliūdo.
Akcizai yra mokesčiai, kuriuos mokame tik už tam tikras prekes. Pavyzdžiui, reikia mokėti akcizo mokestį už alkoholį. Akcizo mokesčius reikia mokėti už alų. Mokame akcizo mokestį, jeigu perkame cigaretes.	Akcizai yra mokesčiai, kuriuos mokame tik už tam tikras prekes. Pavyzdžiui, reikia mokėti akcizo mokestį už alkoholį. Taigi akcizo mokesčius reikia mokėti už alų. Taip pat mokame akcizo mokestį, jeigu perkame cigaretes.

• **Venkite informacijos skliaustuose.**

Skliaustuose paprastai pateikiame papildomą informaciją. Skaitytojas tokią informaciją turi integruoti į sakinį, o tai reikalauja papildomų kognityvinių resursų. Vertėtų vengti papildomą informaciją pateikti skliaustuose. Geriau ją įterpti į tekstą arba jos visai atsisakyti, priklausomai nuo to, kiek ji tikrai svarbi.

• **Vardinkite punktais.**

Jei reikia ką nors išvardinti, nedarykite to viename sakinyje ar atskirais sakiniais. Išvardijimus aiškiai pateikite punktais.

	
Norint sukaupti santaupų, pirmiausia reikėtų pasidaryti paprastus namų darbus: susirašyti turimas paskolas, išskaidyti, kiek jų įmokoms skiriama per mėnesį, ir kiek laiko šias įmokas dar reikės mokėti.	Jei norite sutaupyti pinigų, jums reikia pasiruošti: <ul style="list-style-type: none"> • susirašyti, kiek turite paskolų, • suskaičiuoti, kiek pinigų per mėnesį sumokate už paskolas, • suskaičiuoti, kiek laiko dar mokėsite už paskolas.

Išvardijimo variantų gali būti įvairių. Svarbu apgalvoti, koks yra išvardijimo tikslas ir pagal tai atitinkamai pasirinkti skyrybą. Jei išvardijame žodžius sakinyje, išvardijamus dalykus patariama pateikti atskirais punktais. Jei punktai lygiaverčiai, verta jų nenumeruoti, tik išskirti grafiškai. Taip vardinant, punktai pradedami mažąja raide, gale rašomas kablelis, po viso išvardijimo dedamas taškas. Pavyzdžiui:

Keli kitų mokesčių pavyzdžiai yra tokie:

- pelno mokestis,
- nekilnojamojo turto mokestis,
- žemės mokestis.

Jei vardijama ištisais sakiniais, jie pradedami didžiąja raide ir baigiami tašku.

Jei punktai perteikia eiliškumą, tarkime, instrukcijoje, siūloma juos numeruoti. Po skaičiaus siūloma rašyti tašką, o ne kitus skyrybos ženklus, siekiant nepasunkinti teksto įvairiais skyrybos ženklais. Pavyzdžiui:

Rankas plaukite taip:

- 1) Sušlapinkite rankas.
- 2) Užpilkite muilo.
- 3) Trinkite delnus.

Rankas plaukite taip:

1. Sušlapinkite rankas.
2. Užpilkite muilo.
3. Trinkite delnus.

- **Kurkite tekstą taip, kad skaitytojui nereikėtų pasidaryti išvadų pačiam.**

Originalus neadaptuotas ir adaptuotas tekstas skiriasi tuo, kad pastarasis yra gerokai sutrumpinamas. Trumpinant tekstą reikia būti atsargiems ir nepalikti spragų, kurias vėliau turės užpildyti patys teksto skaitytojai. Daugeliui lengvai suprantamos kalbos vartotojų tai yra nemažas iššūkis, todėl trumpinant tekstą reikia stengtis neapsunkinti teksto supratimo paliekant pačiam skaitytojui pasidaryti išvadas.

Kaip formatuoti tekstą?

Šiame skyriuje aptarsime formaliuosius lengvai suprantamos kalbos teksto kūrimo reikalavimus. Laikytis šių rekomendacijų adaptuojant tekstą ne ką mažiau svarbu nei kurti patį tekstą. Netinkamai parinktas šriftas, dydis, nenuosekliai išdėstytas tekstas ar iliustracijos gali labai apsunkinti teksto suvokimą arba išvis padaryti jį nesuprantamą daugeliui žmonių, turinčių skaitymo sunkumų. Taigi šis teksto adaptavimo etapas yra neatsiejama lengvai teksto kūrimo dalis. Toliau pateikiamos rekomendacijos, kaip formatuoti parašytą tekstą.

- **Rinkitės ne mažesnę nei 14 šrifto dydį.**

Vienas iš svarbiausių dalykų rašant lengvai suprantama kalba – rašyti pakankamai dideliu aiškiu šriftu. Tai aktualu ne tik žmonėms, turintiems regėjimo sutrikimų, bet ir kitoms lengvai suprantamos kalbos vartotojų grupėms. Todėl jei galite, tekstą rašykite 14 ar net dar didesniu dydžiu.

	
naktis	naktis

- **Naudokite aiškų, lengvai skaitomą šriftą.**

Lengvai skaitomi šriftai yra, pavyzdžiui, *Arial*, *Tahoma*, *Verdana* ir kiti. Svarbu rinktis tokį šriftą, kuris neturi „uodegėlių“ ar kitų įmantrių formų. Nederėtų rinktis ir tokio šrifto, kuris primena ranka rašytą tekstą. Vertėtų pasirinkti vieną šriftą ir juo rašyti visą dokumento tekstą.

	
vakaras <i>diena</i>	vakaras diena

- **Didžiąsias raides naudokite kaip įprastame tekste.**

Rašymas tik didžiosiomis raidėmis yra neįprastas ir skaitymo nepalengvina. Reikėtų didžiosiomis raidėmis nerašyti viso žodžio.

	
ŽIEMA	Žiema

- **Tekstą palikite nepagražintą.**

Įvairūs teksto pagražinimai, tokie kaip šešėliai, perbraukimai, spalvos, pasvirimai ir panašiai, yra papildoma apkrova tekstui, todėl labai apsunkina teksto skaitymą. Jų vertėtų atsisakyti.

	
<i>saulė</i> lietus VĖJAS	saulė lietus vėjas

- **Tekstą ryškinkite juodindami.**

Norėdami išryškinti svarbiausią informaciją, pavyzdžiui, skyrių pavadinimus ar atskirus žodžius, juos galite pajuodinti ar parašyti didesniu šriftu. Naudokite tą patį išryškinimo būdą visoms teksto dalims.

	
Per mėnesį reikia mokėti <u>10</u> eurų. Per metus reikia mokėti 120 eurų.	Per mėnesį reikia mokėti 10 eurų. Per metus reikia mokėti 120 eurų.

- **Skaičius rašykite ne žodžiais, o skaitmenimis.**

Skaičius reikėtų rašyti skaitmeniu, bet primename, kad didelių skaičių išvis verta atsisakyti.

	
Per mėnesį reikia mokėti dešimt eurų.	Per mėnesį reikia mokėti 10 eurų.

- **Tekstą lygiuokite iš kairės pusės.**

Kairėje pusėje išlyguotas teksto atkarpa yra lengviau skaityti. Venkite centravimo ar lygiavimo iš dešinės. Taip pat nereikia teksto išlyginti per visą eilutės plotį.

	
Kai išvalote dantis, dantų šepetėlį gerai išplaukite.	Kai išvalote dantis, dantų šepetėlį gerai išplaukite.

- **Neatitraukite pirmosios eilutės.**

Teksto formatavimo principas atitraukti pirmąją pastraipos eilutę nėra taikoma lengvai suprantama kalba parašytuose tekstuose.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną. Valytis dantis reikia 2 kartus per dieną	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną. Valytis dantis reikia 2 kartus per dieną.

- **Palikite pakankamai vietos tarp eilučių.**

Rinkitės bent 1,5 eilutės tarpus. Tai leis lengviau perskaityti tekstą.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną. Valytis dantis reikia 2 kartus per dieną	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną. Valytis dantis reikia 2 kartus per dieną.

- **Žodį užbaikite vienoje eilutėje.**

Rašant tekstus lengvai suprantama kalba, eilutėse žodžius reikia išdėlioti taip, kad jie nebūtų perkeliami.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.

- **Naują sakinį visada pradėkite naujoje eilutėje.**

	
Piemuo pašaukė ožką. Bet ožka neklausė. Ožka stovėjo ir nėjo namo.	Piemuo pašaukė ožką. Bet ožka neklausė. Ožka stovėjo ir nėjo namo.

- **Jei keliate sakinio dalį į kitą eilutę, dalinkite sakinį ten, kur natūraliai daroma pauzė.**

Kartais ilgesnis sakinytis netelpa vienoje eilutėje, todėl tenka sakinį rašyti per dvi ar tris eilutes. Tokiu atveju labai svarbu sakinį dalinti ten, kur natūraliai daroma pauzė. Paprastai pauzė yra ten, kur dedamas kablelis. Jei sunku nustatyti vietą, kur sakinyje yra stabtelėjimas, perskaitykite sakinį garsiai. Tai padės lengviau nustatyti tą vietą sakinyje, kur yra daroma pauzė.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.

- **Sakinį ir pastraipą užbaikite tame pačiame puslapyje.**

Viename puslapyje pradėtą sakinį ar pastraipą tame pačiame puslapyje reikia ir pabaigti. Kitaip tariant, nei sakinio dalys, nei atskiros pastraipos eilutės neperkeliamos į kitą puslapį.

- **Rinkitės pastelinių, o ne baltą foną savo tekstui.**

Jeį galite, rinkitės pastelinių, o ne baltą foną savo tekstui. Pastelinis fonas sumažina balto lapo blizgėjimą ir padeda lengviau skaityti. Kokį atspalvį fonui rinktis, yra individualus autoriaus pasirinkimas.

- **Išlaikykite teksto ir fono kontrastą.**

Jeį renkatės pastelinių foną, atkreipkite dėmesį į keletą dalykų. Pirmą, pasirinktas fonas neturi būti pernelyg ryškus, o tekstas pernelyg blyškus. Kitaip sakant, svarbu išlaikyti teksto ir fono kontrastą.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.

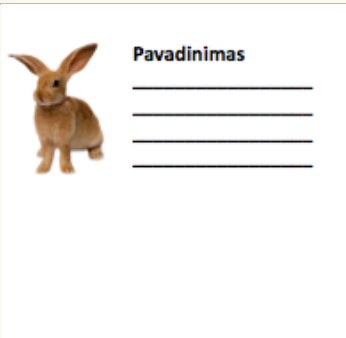
- **Rinkitės vientisą foną be papildomų ženklų ar raštų.**

Net ir neryškiai fone pavaizduoti objektai susilies su tekstu, ir tekstas bus sunkiai įskaitomas.

	
Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.	Labai svarbu valytis dantis kiekvieną dieną.

- **Palikite pakankamai tuščios vietos puslapyje.**

Stenkitės neperkrauti puslapio informacija – geriau palikti daugiau tuščios vietos. Puslapis, kuris nėra perkrautas tekstu ar iliustracijomis, atrodo ne toks gąsdinantis ir neatims noro skaityti. Be to, tuštesniame puslapyje lengviau orientuotis.

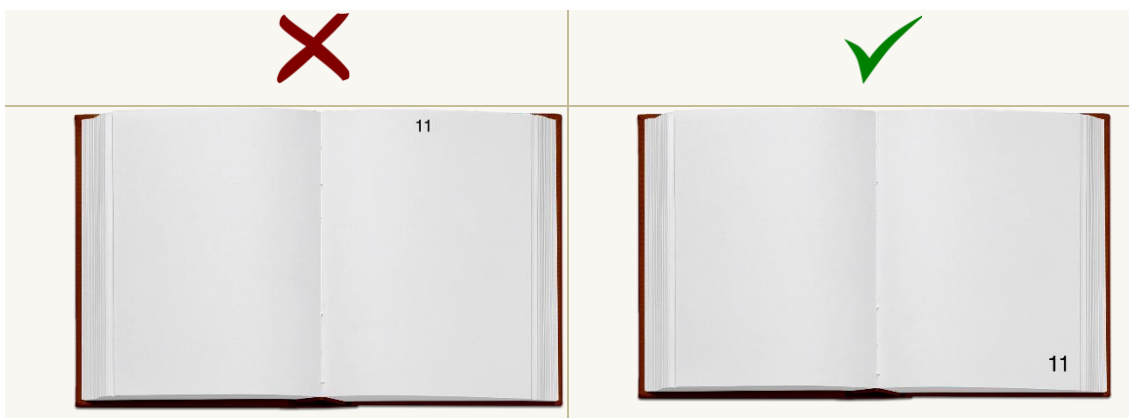
	
	

- **Palikite plačią paraštę paveikslėliams.**

Jei tekstą iliustruojate paveikslėliais, palikite jiems pakankamai vietos – 8 centimetrų ar platesnę paraštę.

- Puslapius numeruokite puslapio apačioje dešinėje pusėje.

- Pagalvokite apie spalvų kodus savo dokumente.

Skaityti labai ilgą dokumentą kai kuriems skaitytojams gali būti nemenkas iššūkis. Jei jūsų rašomas dokumentas yra pakankamai ilgas, jį struktūruoti gali padėti naudojamos spalvos. Atskirų teksto dalių žymėjimas skirtingomis spalvomis padės skaitytojui orientuotis dokumente. Nepamirškite spalvų kodų paaikškinti dokumento pradžioje.

?	✓
1 skyrius	1 skyrius
2 skyrius	2 skyrius
3 skyrius	3 skyrius

- Rinkitės įprasto dydžio lapo formatus.

Kai kalbame apie lengvai suprantamos kalbos principus, svarbu atkreipti dėmesį ne tik į teksto išdėstymą, bet ir į jo pateikimą skaitytojui. Jei ketinate spausdinti lengvai suprantama kalba parašytą tekstą, rinkitės įprasto dydžio formatus. Puikiai tiks A4 ar A5 formato lapai, kitų formatų reikėtų vengti.

Kaip iliustruoti tekstus lengvai suprantama kalba?

Suprasti tekstą gali padėti paveikslėliai. Aiškios piktogramos, piešiniai ar nuotraukos skaitančiajam padeda greičiau susikurti to, apie ką rašoma, vaizdinius. Be to, gerai parengti paveikslėliai yra suprantami visiems – net ir kalbos nemokantiems žmonėms. Taigi rengiant tekstus lengvai suprantama kalba svarbu apmąstyti, kaip juos galima papildyti paveikslėliais. Šiame skyriuje pateikiame patarimų, kaip pasirinkti iliustracijas ir kaip jas naudoti.

- **Naudokite piktogramas, piešinius arba nuotraukas.**

Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai gali būti iliustruojami pasitelkiant aiškias piktogramas, piešinius arba nuotraukas. Dažniausiai iliustracijoms yra pasirenkamos piktogramos – paprasti piešinėliai iš linijų, nes juose yra mažiausiai blaškančių detalių. Vis dėlto, piešiniai ar nuotraukos taip pat gali padėti suprasti skaitomą tekstą, tik juos reikia labai atidžiai atsirinkti. Tiesa, nuotraukose dažniausiai matome konkrečius asmenis, todėl žmonėms su negalia tai gali sukurti įspūdį, kad tekste kalbama būtent apie vieną konkretų asmenį. Tai yra dar viena priežastis, kodėl rašant lengvai suprantama kalba, dažnai renkama naudoti piktogramas – jos skatina mąstyti labiau apibendrintai.

Tekstus lengvai suprantama kalba rengiantys autoriai renkasi įvairias jų iliustravimo strategijas. Pateiksime kelis pavyzdžius. Štai taip piktogramos buvo pritaikytos aprašant **Stambulo konvencija** lengvai suprantama kalba:

	Pagalba gali būti gyvenamoji vieta.
	Pagalba gali būti mokymai.
	Pagalba gali būti darbo suradimas.
	Svarbu, kad smurto aukos ar jų vaikai galėtų apsilankyti pas gydytoją kuo arčiau namų.

Paveikslėlis: Leidiniai – LNF - Lietuvos Negalios Organizacijų Forumas

Toliau pateikiame pavyzdį, kaip piešti spalvoti paveikslėliai buvo panaudoti pristatant projektą *PERSLI žurnale* „Viltis“:

PERLSI yra projektas apie lengvai suprantamą kalbą.	
Daugeliui žmonių kyla skaitymo sunkumų. Todėl jie gali nesuprasti informacijos.	
Jiems reikalinga informacija lengvai suprantama kalba .	
Lengvai suprantamos informacijos reikia norint aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime . Kiekvienas žmogus yra svarbus visuomenėje!	

Paveikslėlis: Žurnalas „Viltis“ 2021 m. pirmasis numeris (fliphtml5.com)

Štai čia yra pavyzdys, kaip nuotraukos buvo naudojamos kuriant sveikatos paso anketą žmonėms su negalia Airijoje.

Paveikslėlis: <https://inclusionireland.ie/wp-content/uploads/2020/11/health-passport.pdf>

Taigi visi trys iliustracijų tipai yra naudojami praktikoje. Paprastai siūloma būtinai iliustruoti pirmojo lygio tekstus. Juose iliustracijos turėtų paaikškinti kiekvieną mintį. Antrojo lygio tekstuose pakanka iliustruoti kiekvieną puslapį ar pastraipą. Trečiojo lygio tekstuose iliustracijos galimos, bet nebūtinės.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad rašant lengvai suprantama kalba nepatariama tekstų iliustruoti schemomis, diagramomis ar žemėlapiams. Juos suprasti žmonėms su intelekto negalia gali būti labai sunku ar net neįmanoma. Todėl, pavyzdžiui, nurodydami vietas, geriau pateikite jas vaizduojančias nuotraukas, o ne žemėlapius. Aiškindami statistiką, atvaizduokite tai, apie ką yra statistiniai duomenys, o ne skaičius ir jų diagramas.

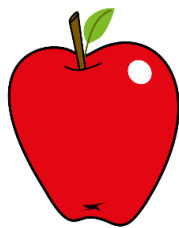
- **Paveikslėliais iliustruokite konkrečius dalykus.**

Paveikslėliais lengviausiai atvaizduojami objektai, žmonės ar paprasti veiksmai. Pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba parašytuose tekstuose galima nesunkiai pavaizduoti įvairių profesijų žmones, tarkime, gydytojus:

Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Taip pat lengvai atvaizduojami įvairūs objektai, pavyzdžiui, obuolys:

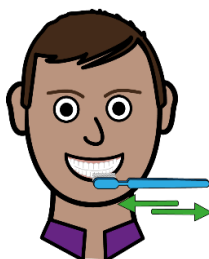
Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Galima iliustruoti nesudėtingas emocijas, pavyzdžiui, liūdesį:

Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Paveikslėliai gali iliustruoti nesudėtingus veiksmus, pavyzdžiui, dantų valymąsi:

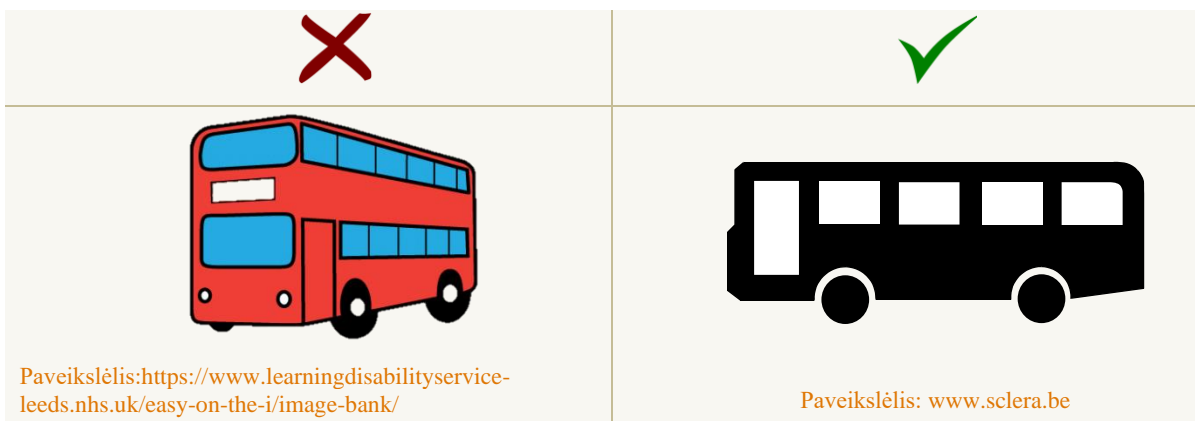
Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Jeigu tekstai yra sudėtingesni – juose perteikiamos abstraktesnės idėjos, pačias idėjas reikėtų išgryninti, kad jos būtų konkretesnės, pateikti pavyzdžių, o tada iliustruoti juos.

- **Rinkdamiesi paveikslėlius, galvokite apie skaitytojus.**

Kaip ir pats tekstas, paveikslėliai turėtų atitikti tikslinės grupės amžių ir kultūrinę aplinką. Pavyzdžiui, reikėtų vengti naudoti vaikiškus paveikslėlius rašant suaugusiesiems. Taip pat stenkitės atsižvelgti į tai, kas įprasta žmonių, kurie skaitys tekstus, kultūroje.

Tarkime, norint iliustruoti autobusą tekste lengvai suprantama lietuvių kalba, nereikėtų naudoti paveikslėlio, kuriame yra vaizduojamas Didžiąjai Britanijai būdingas autobusas, sunkiau atpažįstamas lietuviams.

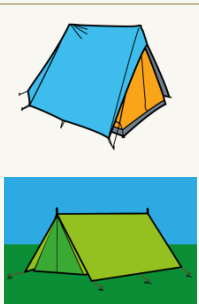
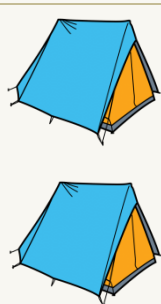

- **Viename tekste naudokite to paties stiliaus paveikslėlius.**

Rengiant vieną tekstą lengvai suprantama kalba, būtų geriausia naudoti to paties stiliaus iliustracijas. Iš pradžių reikėtų apsispręsti, ar naudosite nuotraukas, piešinėlius ar piktogramas. Jeigu įmanoma, pasirinkite vieną iš teksto iliustravimo būdų. O tada stenkitės naudoti panašios stiliškos nuotraukas ar paveikslėlius. Žinoma, kartais tam galite neturėti pakankamai resursų, tada labai atsargiai derinkite kelių panašių stilių paveikslėlius.

• **Vieną dalyką iliustruokite tuo pačiu paveikslėliu.**

Jeigu vieną paveikslėlį panaudojote iliustruodami kokį nors objektą, žmogų ar veiksmą, tada visame tekste šiam dalykui iliustruoti naudokite tą patį paveikslėlį. Pavyzdžiui, jeigu vieną kartą palapinę atvaizdavote vienaip, kito paveikslėlio jai iliustruoti nenaudokite, pasirinkite vieną iliustraciją.

✗	✓
	
<p>Pavadinimas</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Pavadinimas</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>Pavadinimas</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Pavadinimas</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

Paveikslėliai: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/>, <https://arasaac.org/>

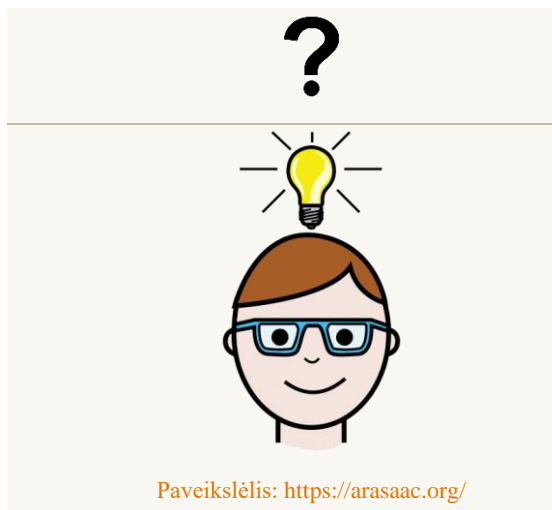
Ir priešingai – skirtingiems dalykams atvaizduoti visada naudokite skirtingus paveikslėlius. Tame pačiame tekste vienas paveikslėlis negali būti naudojamas skirtingiems objektams ar veiksmams iliustruoti.

• **Naudokite aiškius paveikslėlius.**

Labai svarbu, kad pažvelgus į paveikslėlį iškart būtų aišku, kas jame pavaizduota. Pavyzdžiui, menkai pažįstamą dalyką, kaip saldžiąją bulvę, atpažinti pieštame paveikslėlyje gali būti sudėtinga. Tokiu atveju geriau pasitelkti daržovės nuotrauką.

✗	✓
	
<p>Paveikslėlis: https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/</p>	<p>Paveikslėlis: https://www.freepik.com/</p>

Dar sudėtingiau iliustruoti abstrakčias sąvokas. Tarkime, ne visiems gali būti suprantamas idėjos simbolis – šviečianti lemputė. Tokius paveikslėlius būtina išbandyti su tiksline grupe ir išsiaiškinti, ar iliustracijos turinys jiems yra suprantamas.

- **Po paveikslėliu galite prirašyti antraštę.**

Siekdami patikslinti paveikslėlio reikšmę, galite prie jo prirašyti antraštę – sakinį, paaiškinantį, kas vyksta paveikslėlyje. Šis sakinytis gali sutapti su sakiniu, kuris yra vartojamas pačiame tekste lengvai suprantama kalba.

- **Rinkitės paveikslėlius, kuriuose nedaug detalių.**

Svarbu, kad paveikslėliuose, kuriuos naudojate rengdami tekstus lengvai suprantama kalba, nebūtų per daug detalių. Rinkitės tokius paveikslėlius, kuriuose yra pateikiamas tik tas objektas ar veiksmas, apie kurį kalbama konkrečioje teksto vietoje.

Apgalvokite tai, kad skaitytojai gali neatsikirti paveikslėlio fono nuo priekinio plano, kuriame pateikiama svarbiausia informacija. Taigi, jeigu įmanoma, tekstuose lengvai suprantama kalba naudokite paveikslėlius, kurių fonas yra vienspalvis. Pavyzdžiui, palyginkime dvi nuotraukas, vaizduojančias skiepijimo procesą.

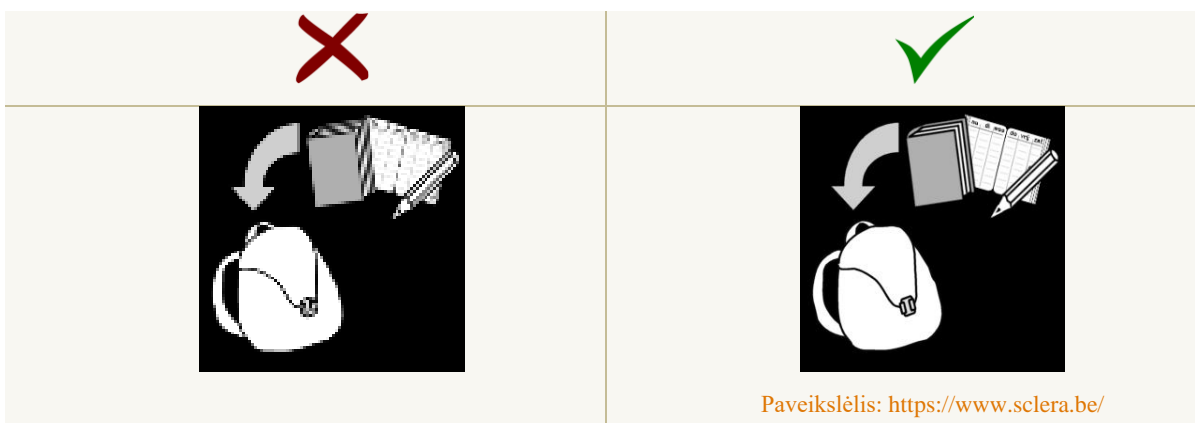
Nuotraukoje kairėje mūsų dėmesį blaško fonas – kėdės ir kiti žmonės. Nuotraukos dešinėje fone nieko nėra, tad niekas nekliudo išryškėti pirmam nuotraukos planui. Renkantis tiek pieštus paveikslėlius, tiek nuotraukas, verta ieškoti tokių, kurių fonas yra vientisas, neperkrautas detalėmis.

- **Naudokite paveikslėlius, kurie visiškai atitinka teksto turinį.**

Labai svarbu, kad paveikslėliai atitiktų teksto lengvai suprantama kalba turinį. Paveikslėliai, kurie neperteikia to paties, kaip tekstas, trikdys skaitytojus.

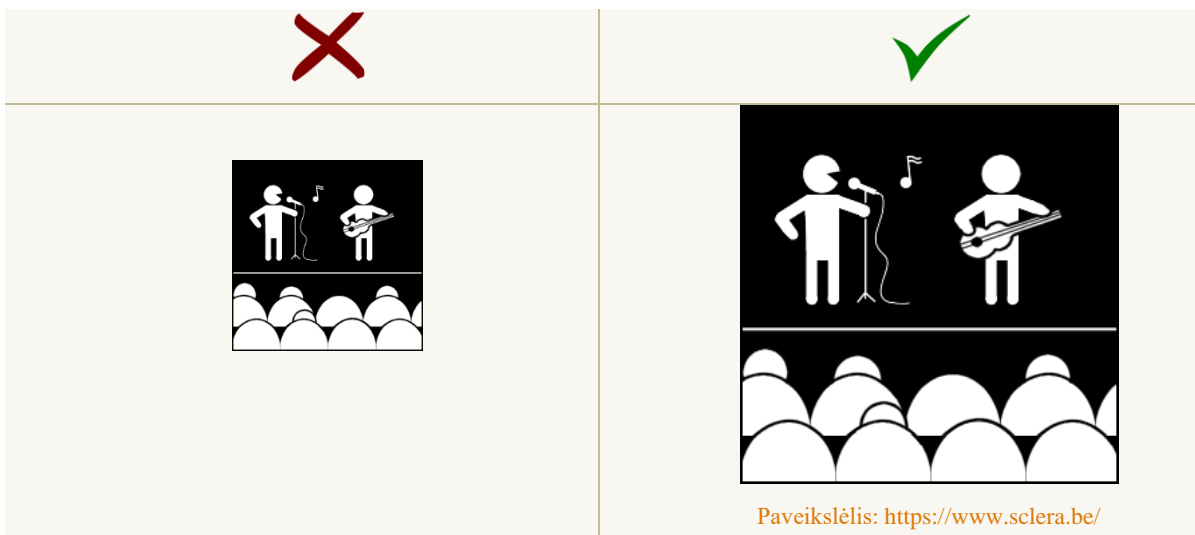
- **Naudokite aukštos kokybės paveikslėlius.**

Paveikslėliai, kuriais iliustruojami tekstai lengvai suprantama kalba, turi būti kokybiški. Tai yra, jų vaizdas turi būti neišsiliejęs, lengvai įžiūrimas. Jeigu naudojate nemokamų ar mokamų paveikslėlių bazėmis, pirmiausia atsisiųskite juos į savo naudojamą įrenginį, o tada jį įkelkite į dokumentą. Kitu atveju, kopijuodami paveikslėlį tiesiai iš paveikslėlių bazės, galite nukopijuoti mažo dydžio paveikslėlį, kurį išdidinus, jo vaizdas bus išsiliejęs.

- Pasirinkite tinkamą paveikslėlio dydį.

Nuotrauka ar paveikslėlis, papildantis jūsų tekstą, turi būti pakankamai didelis. Tai yra, iliustracijos turėtų būti tokio dydžio, kad svarbūs paveikslėlio ar nuotraukos elementai būtų lengvai įžiūrimi.

- Neapkraukite paveikslėlių spalvomis.

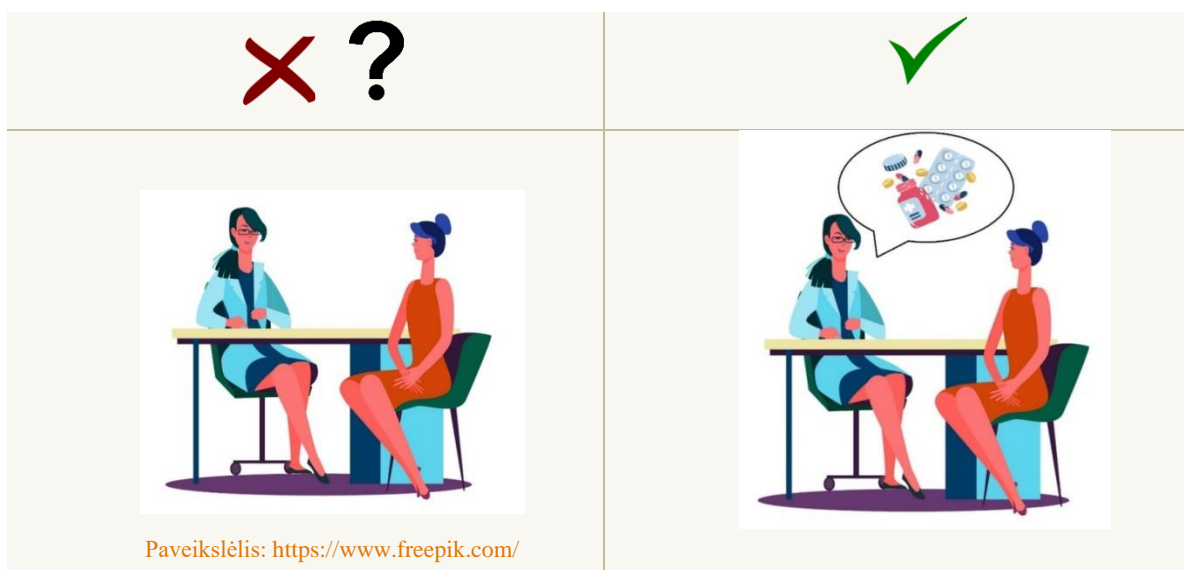
Jeigu norite tekstą lengvai suprantama kalba iliustruoti spalvotais paveikslėliais, gerai pagalvokite, ar spalvos neblaškys ir netrikdys skaitančiojo. Taip pat vertėtų apgalvoti, ar tekstai su paveikslėliais nebus spausdinami nespalvotai. Jeigu taip, pasitikrinkite, ar atspausdinus paveikslėlis išliks aiškus.

Vis dėlto tiek spalvoti paveikslėliai, tiek spalvotos nuotraukos nėra blogas pasirinkimas rašant tekstus lengvai suprantama kalba. Jie padės suprasti tekstą, jeigu spalvų nebus per daug ir apgalvosite, kaip vėliau tekstai bus naudojami.

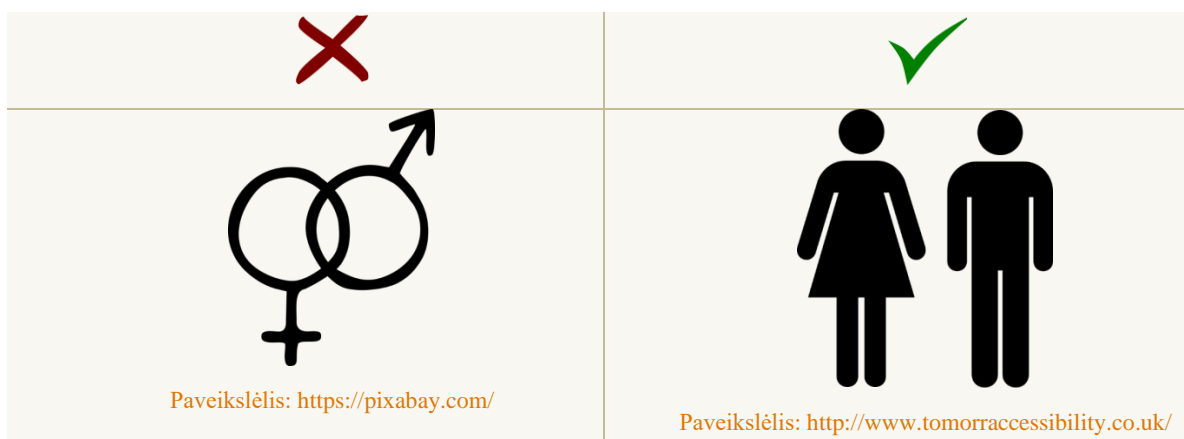
- **Kai reikia, papildykite paveikslėlius papildomais ženklais.**

Rasti iš anksto paruoštus ir tinkamus paveikslėlius tekstui lengvai suprantama kalba nėra paprasta. Kartais tenka skirti tam nemažai laiko ir būti kūrybingiems. Visada verta pagalvoti, ar jau turimo paveikslėlio negalima papildyti tam tikromis detalėmis, kad paveikslėlis ir jo idėja būtų aiškesnė. Tam pasitarnauti gali rodyklės, aukštyn ar žemyn nukreipti nykščiai, mintis ar žodžius perteikiantys debesėliai, kiti skaitytojų grupei atpažįstami ženklai.

- **Sutartinius simbolius keiskite konkretesniais paveikslėliais.**

Kaip jau buvo minėta, suprasti abstrakčius simbolius žmonėms su intelekto negalia gali būti sunku. Todėl kaip ir pačią informaciją, tekstų lengvai suprantama kalba paveikslėlius reikia konkretinti.

- **Iliustruokite tai, ką reikia, o ne tai, ko negalima daryti.**

Kaip ir rašant patį tekstą, rengiant tam tikrus nurodymus, paveikslėliais reikėtų atvaizduoti tai, ko iš skaitytojų tikimasi – ką jie turėtų daryti, o ne tai, kaip elgtis jiems nepatariama ar nederama.

- **Paveikslėlius rikiuokite vienoje dokumento pusėje.**

Svarbu gerai apgalvoti ne tik tai, kokius paveikslėlius naudoti rengiant tekstus lengvai suprantama kalba, tačiau ir tai, į kurią dokumento vietą tuos paveikslėlius įkelti. Svarbiausia, kad paveikslėliai neįsiterptų į patį tekstą, netrukdytų jo skaityti. Dažniausiai rašant tekstus lengvai suprantama kalba paliekama apie 8 centimetrus rengiamo dokumento kairėje arba dešinėje pusėje. Pasirinktoje pusėje yra išdėstomi paveikslėliai. Nerekomenduoja paveikslėlių pateikti virš teksto ar aplink jį. Dar blogiau paveikslėlių naudoti kaip teksto foną.

- **Gaukite leidimą naudoti paveikslėlius.**

Rengiant tekstus lengvai suprantama kalba svarbu laikytis pagrindinių etikos principų. Jeigu naudojate nemokamomis paveikslėlių duomenų bazėmis, perskaitykite paveikslėlių naudojimo taisykles. Dažniausiai bus prašoma nurodyti paveikslėlių šaltinį. Jeigu tinkamą paveikslėlį radote internete, tačiau svetainėje nėra rašoma, ar galite laisvai juo naudotis, atsiklauskite to interneto puslapio kūrėjų. Taip pat, jeigu naudojate savo aplinkoje darytomis nuotraukomis, įsitikinkite, kad jame matomi asmenys sutinka, kad šios nuotraukos būtų viešinamos.

Dažniausiai jums teks nurodyti kiekvieno paveikslėlio šaltinį ar autorių (nebent paveikslėliai yra jūsų piešti ar nuotraukos jūsų darytos). Nors dažnai bus prašoma esant galimybei šaltinį nurodyti prie paties paveikslėlio, rašant lengvai suprantama kalba to reikėtų vengti. Papildomas tekstas (ir dažnai nepaskaitomas tekstas, nes interneto svetainių adresai nėra skirti skaityti) tikrai apsunkins jūsų dokumentą. Tokiu atveju reikėtų visą techninę informaciją apie dokumentą kartu su paveikslėlių šaltinių sąrašu pateikti tiesiog paskutiniame puslapyje.

Kaip išbandyti tekstus lengvai suprantama kalba?

Kadangi tekstai lengvai suprantama kalba yra skiriami skaitytojui, patiriančiam sunkumų skaitant įprastus tekstus, labai svarbu patį būsimą skaitytoją – ar tokių skaitytojų grupės atstovą – įtraukti į teksto kūrimo procesą. Tai reikalinga pirmiausiai todėl, kad tekstą rengiančiam žmogui gali būti labai sunku nuspręsti, kas išties bus lengvai suprantama skaitytojui, nes jis pats tokių sunkumų skaitydamas nepatiria. Konsultuotis su būsimų skaitytojų grupės atstovais galima jau ruošiant pirmą teksto variantą, o būtina – išbandant parengtus tekstus. Todėl, kaip jau minėta, nuo pat pradžios labai svarbu įsivardinti, kam tekstas kuriamas.

Teksto rengimo procesas

Laikytis aptartų rašymo lengvai suprantama kalba principų yra labai svarbu. Vis dėlto rengiant tekstą lengvai suprantama kalba to gali nepakakti. Gero lengvai suprantama kalba parengto teksto kelią nuo pirmojo iki galutinio viešinamo varianto sudaro keli žingsniai.

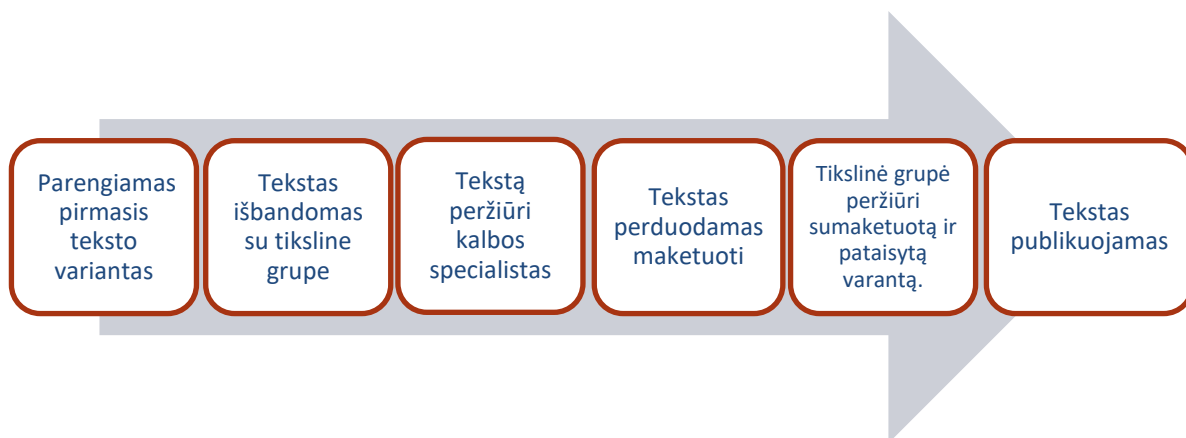
Pirmiausia atsižvelgiant į visas tekstų lengvai suprantama kalba rengimo rekomendacijas parengiamas pirmasis teksto variantas ir atrenkamos jam reikalingos iliustracijos. Jau šiame etape galvojama apie žmones, kurie šį tekstą skaitys. Tekstas rengiamas atsižvelgiant į jų poreikius ir galimybes. Kartais rengiant tekstus lengvai suprantama kalba teksto rengėjai jau pirmąjį jo variantą iš karto rengia su būsimų skaitytojų grupės atstovais.

Vis dėlto jeigu rengiant pirmąjį teksto variantą tiesiogiai nebendradarbiaujama su būsimais skaitytojais, tada būtina jį išbandyti su jų grupę atstovaujančiais žmonėmis. Šis etapas reikalingas tam, kad patikrintumėte, ar tekstas bei jį papildantys paveikslėliai yra iš

tikrųjų lengvai suprantami. Tai yra vienas svarbiausių tekstų lengvai suprantama kalba rengimo žingsnių³.

Po bandymo, atsižvelgus į grįžtamąjį ryšį, tekstas lengvai suprantama kalba yra pataisomas ir pateikiamas peržiūrėti kalbos specialistui, kuris turėtų gerai išmanyti tekstų lengvai suprantama kalba rengimo gaires. Tuomet tekstas koreguojamas atsižvelgiant ir į kalbos specialisto pastabas ir perduodamas sumaketuoti. Teksto rengėjas kartu su tekstu maketuotojui pateikia ir nurodymus, kaip turėtų atrodyti galutinis variantas. Jau sumaketuotas dokumentas turėtų būti dar kartą pateikiamas peržiūrėti būsimų skaitytojų grupės atstovams. Jeigu reikia, tekstas dar kartą pakoreguojamas ir tada viešinamas.

Teksto lengvai suprantama kalba rengimo procesą galime apibendrinti tokia schema:

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tarp šių etapų tekstas yra nuolat taisomas. Tai reiškia, kad išbandžius tekstą pirmą kartą, tekstas yra pataisomas ir tik tada peržiūrimas kalbos specialisto. Tekstą peržiūrėjus kalbos specialistui jis taip pat yra taisomas pagal pastabas. Kai jau sumaketuotą ir pataisytą tekstą išbandome dar kartą, jį taip pat reikia pakoreguoti, atsižvelgiant į galutines būsimos skaitytojų grupės pastabas.

Toliau išsamiau aptariame, kaip atliekamas tekstų lengvai suprantama kalba išbandymas bendradarbiaujant su būsimais skaitytojais ir kokių principų reikėtų laikytis išbandant tekstus.

³ Knapp, T. (2021). Communicating with validators and end-users. UNIT 4. THE PROFESSION ELEMENT 2. INTERPERSONAL SKILLS. Video Lecture Transcript, EASIT

Teksto išbandymas su būsimų skaitytojų atstovais

Išbandant tekstą lengvai suprantama kalba dalyvauja dvi žmonių grupės – teksto **tikrintojai** (angl. *validators*) ir jų **padėjėjai** (angl. *faciliators*). Tikrintojais parenkami žmonės, kurie priklauso numatomų būsimų skaitytojų grupei. Taigi atsižvelgiant į tai, kam skirta lengvai suprantama informacija, teksto tikrintojais gali būti žmonės su intelekto negalia, vyresnio amžiaus ar mažesnio raštingumo asmenys, žmonės, neseniai pradėję mokytis lietuvių kalbos ir kt. (daugiau apie skaitytojų grupes skaitykite skyriuje „Žmonės, kuriems reikalinga lengvai suprantama kalba“). Padėjėjai paprastai yra patys žmonės, rengiantys tekstą lengvai suprantama kalba. Jie padeda tikrintojams įvertinti tekstą – t. y., kartu su jais skaito tekstą lengvai suprantama kalba ir užduoda tikrintojams klausimus, kad įsitikintų, ar tekstas iš tikrųjų yra lengvai suprantamas.

Tai, kaip padėjėjai bendrauja su tikrintojais, lemia visą teksto išbandymo sėkmę. Remiantis ilgamete praktika ir išanalizuotais literatūros šaltiniais, galima padėjėjams pateikti tokias rekomendacijas⁴:

- teksto bandymui pasirinkite ramią vietą ir pašalinkite visus galimus trukdžius;
- su tikrintojais elkitės pagarbiai;
- skirkite tikrintojui pakankamai laiko informacijai suprasti ir apdoroti;
- kalbėkitės su pačiu tikrintoju (o ne su jį lydintiu asmeniu, jei toks yra);
- kalbėkite lėtai ir aiškiai;
- kalbėkite trumpais ir paprastais sakiniais;
- jeigu tikrintojas jūsų nesupranta, pabandykite perfrazuoti mintį paprasčiau;
- jeigu nesuprantate, ką tikrintojas jums sako, jam tai pasakykite.
- užduokite tinkamus klausimus (apie juos kalbėsime toliau);
- pasitelkite gyvenimiškų pavyzdžių;
- pakartokite ir apibendrinkite svarbią informaciją;
- užtikrinkite pokalbio konfidencialumą.

Rekomendacija užduoti tinkamus klausimus yra viena svarbiausių. Būtent tai, kokius klausimus padėjėjas užduos tikrintojui, nulems, kiek gerai pavyks išsiaiškinti, ar tekstas lengvai suprantamas ir kurios jo dalys kliūva. Tinkami klausimai yra konkretūs ir aiškiai

⁴ Haramija, D. & Knapp, T. (2019). Lahko je brati: Lahko branje za strokovnjake. Podgorje pri Slovenj Gradcu: Zavod RISA.

susiję su išbandomu tekstu ar paveikslėliu. Dažniausiai tokie klausimai prasideda klausiamaisiais žodžiais *kas (ko, kam, ką, kuo)*, *koks (kokio, kokiam, kokį, kokiui, kokiame)*, *kada, kur, kodėl*. Pavyzdžiui:

- ✓ *Kodėl vaza nukrito nuo stalo?*
- ✓ *Ką matote šiame paveikslėlyje?*
- ✓ *Kiek automobilių stovi aikštelėje?*
- ✓ *Kada gimė moteris?*
- ✓ *Kokioje šalyje yra Roma? / Kur yra Roma?*

Klausimai, į kuriuos galima atsakyti tik *taip* arba *ne* nėra tinkami, norint patikrinti, ar tekstas yra lengvai suprantamas. Taip pat mažai naudos iš klausimų, kuriuose pateikiami keli pasirinkimo variantai. Be to, kaip jau minėta, klausimai turi būti konkretūs, o ne abstraktūs. Taigi nerekomenduojama klausimų formuluoti taip:

- × *Ar suprantate tekstą?*
- × *Ar paveikslėlis yra aiškus?*
- × *Ar tekstas jums atrodo gerai parašytas?*
- × *Kuri versija jums aiškesnė – A ar B?*
- × *Ar tekstas parašytas lengvai suprantama kalba?*

Tokie klausimai gali paskatinti tikrintoją pateikti teigiamą atsakymą net ir tada, kai teksto jis iki galo nesupranta. Tik konkretūs klausimai, į kuriuos nepakanka atsakyti *taip* arba *ne*, iš tiesų leidžia pamatyti, ar skaitytojas suprato tekstą.

Panagrinėkime vieną pavyzdį. Toliau pateikiamas tekstas, kurį reikia išbandyti:

Lina stovėjo gatvėje.
Gatvė buvo tamsi.
Buvo beveik vidurnaktis.
Pūtė stiprus vėjas.
Bet Lina nieko nebijojo.
Lina jautėsi puikiai.

Norint patikrinti, ar tekstas iš tikrųjų suprantamas, būtų galima užduoti tokius klausimus:

- ✓ *Kas stovi gatvėje? / Kur yra Lina?*
- ✓ *Kokia yra gatvė?*
- ✓ *Kaip Lina jaučiasi?*

Gerokai mažiau naudos turėtume iš tokių klausimų:

- *Ar Lina stovi gatvėje?*
- *Gatvė šviesi ar tamsi?*
- *Ar Lina ko nors bijo?*
- *Ar šis tekstas lengvai suprantamas?*

Užduodant tokius klausimus, lieka 50 procentų tikimybė atsakyti teisingai net tada, kai tikrintojas iki galo nesupranta teksto atkarpos. Taigi galime klaidingai susidaryti nuomonę, kad tekstas tikrai lengvai suprantamas.

Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad klausimus reikėtų užduoti neskubant. Padėjėjas vienu metu turėtų užduoti vieną aiškų klausimą ir tik sulaukęs atsakymo pereiti prie kito klausimo.

Užduoti klausimus, paremtus tekste pateikiama informacija, nėra vienintelis būdas tekstui išbandyti. Kitas būdas – paprašyti tikrintoją reziūmuoti tekstą – papasakoti, kas rašoma tekste. Reziūmuodamas tekstą tikrintojas pateikia teksto santrauką ir paaiškina pagrindinę teksto mintį, pateikia savo įžvalgų.

Labai svarbu pabrėžti, kad išbandant tekstą, tikrinama paties teksto lengvai suprantama kalba kokybė, o ne tikrintojų gebėjimai. Apie tai turi būti aiškiai informuotas ir pats tikrintojas. Tikrintojas neturi jaustis taip, lyg testuojamas būtų jis.

Galima ir paprašyti tikrintoją perskaityti tekstą ar tam tikrą jo atkarpą garsiai. Išgirdus, kaip tekstas skamba jį būsimų skaitytojų grupės atstovui, gali paaiškėti, kad tam tikros eilutės yra per ilgos, ar kad tekste pasitaiko nereikalingų žodžių⁵. Todėl teksto skaitymas garsiai gali būti itin naudingas.

Kartais padėjėjai tikrintojui pateikia kelis vieno teksto variantus ir prašo išsirinkti, kuris variantas jiems yra aiškesnis. Tačiau tai reikėtų daryti prieš tai aptariant kiekvieną teksto variantą atskirai. Norėdami išbandyti daugiau nei vieną teksto variantą, pirmiausia

⁵ Knapp, T. (2021). Communicating with validators and end-users. UNIT 4. THE PROFESSION ELEMENT 2. INTERPERSONAL SKILLS. Video Lecture Transcript, EASIT

turėtumėte patikrinti vieną iš teksto variantų, tada – kitą ir tik tada paprašyti išsirinkti variantą, kuris, jei reikia, jį pakoregavus, bus viešinamas.

Paveikslėlių išbandymas

Paveikslėliai yra išbandomi panašiai kaip ir tekstai – pirmiausia tikrintojas apžiūri paveikslėlį, o tada padėjėjas jam užduoda klausimų. Panagrinėkime pavyzdį.

Paveikslėlis: <https://www.freepik.com/>

Paveikslėlyje parodyta gydytoja, išrašanti vaistų receptą pacientei. Tikrinant paveikslėlio aiškumą, tinkami būtų tokie klausimai:

- ✓ Kiek žmonių yra paveikslėlyje? / Kas yra paveikslėlyje?
- ✓ Kas vyksta paveikslėlyje? / Ką žmonės paveikslėlyje veikia?

Iš atsakymų į šiuos klausimus galima spręsti, ar tikrintojas supranta, kas vaizduojama paveikslėlyje. Nenaudingi klausimai būtų tokie:

- × Ar gydytoja išrašo vaistų receptą? / Kas su kuo kalba?
- × Ar suprantate, kas pavaizduota paveikslėlyje? / Ar paveikslėlis aiškus?

Kaip ir išbandant tekstą, taip ir tikrinant paveikslėlio aiškumą geriausia rinktis klausimus, į kuriuos nepakanka atsakyti *taip* arba *ne*.

Išbandžius tekstą su būsimų skaitytojų grupe ir jį pakoregavus pagal gautas pastabas, galima žengti likusius žingsnius – duoti tekstą peržiūrėti kalbos specialistui ir sumaketuoti. Tokį, jau paruoštą tekstą dar kartą turėtų peržiūrėti būsimų skaitytojų grupės atstovas.

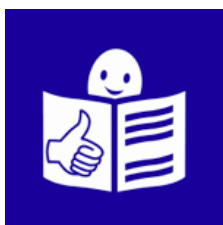
Geroji praktika būtų publikuojant tekstą nurodyti ne tik tai, kas jį parengė, bet ir žmones, kurie jį išbandė. Tačiau šia rekomendacija nereikėtų vadovautis akiai – nebūtinai tikrintojai nori viešai skelbtis ar skelbti apie savo negalią. Todėl reikėtų kaskart atsiklausti tikrintojų, ar jie norėtų, kad publikuotumėte jų vardus. Jei ne, galite nurodyti, su kokio centro ar organizacijos nariais tekstas išbandytas arba tiesiog pridėti bendro pobūdžio sakinį, kad tekstas yra išbandytas.

Kur rasti žmonių, kurie patikrintų tekstus?

Jeigu nedirbate su konkrečių lengvai suprantama kalba skaitančių grupių žmonėmis tiesiogiai, gali būti ne taip paprasta rasti žmonių, kurie norėtų išbandyti jūsų rengiamą tekstą. Jų ieškoti galite per įvairias organizacijas. Jei rašote tekstus intelekto negalią turintiems žmonėms, galite kreiptis į tokiems žmonėms skirtus dienos centrus ar žmones su negalia vienijančias asociacijas. Jei rašote senyvo amžiaus žmonėms su įvairias senatviniais sutrikimais, galite bandyti kreiptis pagalbos į senelių namus.

Kelios baigiamosios pastabos

Jei naudodamiesi šiose gairėse pateiktais patarimais parengėte tekstą, jį išbandėte su būsimų skaitytojų atstovu, skelbdami tokį tekstą būtinai turėtumėte jį pažymėti kaip tekstą lengvai suprantama kalba. Kad žymėjimas būtų nuoseklus ir lengvai atpažįstamas, siūlome rinktis organizacijos „Inclusion Europe“ siūlomą ženkliuką:

Šiuo ženklu savo tekstus gali žymėti kiekvienas, jei tekstai atitinka lengvai suprantamai kalbai keliamus reikalavimus ir yra išbandyti su būsimų skaitytojų atstovais. Tačiau yra keliami tam tikri reikalavimai, kokio formato ženkliukas turėtų būti ir kaip jis turėtų būti naudojamas. Juos rasite „Inclusion Europe“ interneto [svetainėje](#). Atkreipkite dėmesį, kad jūsų prašoma ir išsiųsti lengvai skaitoma kalba parengtus tekstus šiai organizacijai.

Taip pat siūlome nuosekliai žymėti ir kuriuo lengvai suprantamos kalbos lygiu (išsamesnį lygių aprašą rasite projekto PERLSI interneto [svetainėje](#)) parengtas jūsų tekstus. Skirtingų lygių tekstai, nors ir parašyti lengvai suprantama kalba, gerokai skiriasi tarpusavyje. Kuo daugiau tekstų lietuviškai bus skelbiama lengvai suprantama kalba, tuo labiau įprasime matyti ir atpažinti šiuos ženkliukus bei atskirti, ko tikėtis iš kiekvieno lygio.

Tikimės, kad šiose gairėse pateikti patarimai bus jums naudingi pradedant rengti pirmuosius savo tekstus lengvai suprantama kalba. Kaip visada, geriausiai mokomės darydami, o ne skaitydami, kaip reikėtų daryti. Taigi siūlome sėsti ir pabandyti parengti savo pirmąjį tekstą. Tik prisiminkite, kad teksto rašymas lengvai suprantama kalba yra procesas, reikalaujantis daug taisyčių. O jei tekstą turite ne parašyti, o adaptuoti į lengvai

suprantamą kalbą, pasiruoškite gerokai jį keisti. Tekstų rengimas lengvai suprantama kalba nėra vertimas pasakiniui, labai dažnai tekstą tenka gerokai pertvarkyti.

Šios gairės apibendrina šiuo metu turimus patarimus. Kaupiant lietuviškų tekstų lengvai suprantama kalba rengimo patirtį, pasaulyje ir Lietuvoje atsirandant tyrimų apie tai, kaip geriau pritaikyti tekstus, gairės ir patarimai gali būti pildomi ar keistis. Tačiau pagrindiniai principai vis tiek liks labai panašūs.

Priedas –Tekstų rengimo atmintinė

- Apgalvojau, kas skaitys tekstą ir ką skaitytojas žino teksto tema.
- Susirinkau patikimus šaltinius.

<p>Žodžių pasirinkimas</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Vartoju dažnus ir trumpus žodžius.☐ Retus tarptautinius žodžius keičiu lietuviškais.☐ Vartoju nesutrumpintus žodžius.☐ Atsisakiau visų neesminių pavadinimų ar vardų.☐ Renkuosi tiesioginės reikšmės žodžius ar posakius.☐ Abstrakčias sąvokas keičiu konkrečiomis arba iliustruojau pavyzdžiais.☐ Sudėtingesnius žodžius paaiškinu pavyzdžiais.☐ Didelius skaičius ir procentines išraiškas pakeičiau apibendrinančiais žodžiais.☐ Skaičius rašau skaitmenimis <p>Sakiniai</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Sakiniai tekste trumpi.☐ Vartoju paprastas veiksmažodžių formas.☐ Vartoju veikiamosios rūšies konstrukcijas.☐ Laikausi įprastos žodžių tvarkos.☐ Pasikartojantį dalyką įvardinu tuo pačiu žodžiu.☐ Įvardžius, kur įmanoma, keičiu daiktavardžiais.☐ Renkuosi teigiamą raišką.	<p>Teksto struktūra</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Tekstą suskaidžiau dalimis ir jas pavadinau.☐ Siužetas turi loginę seką.☐ Sakinius aiškiai sieju.☐ Nepateikiu informacijos skliaustuose.☐ Visą vardinu punktais. <p>Teksto formatavimas</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Šrifto dydis bent 14.☐ Pasirinkau aiškiai skaitomą šriftą.☐ Tekstas paryškintas tik juodinant.☐ Tekstą sulygiau iš kairės.☐ Pirmos eilutės neatitrauktos.☐ Palikau tarpus tarp eilučių.☐ Naują sakinį pradėdau naujoje eilutėje.☐ Žodį visada baigiu toje pačioje eilutėje.☐ Tekstas pateiktas pasteliniam fone.☐ Teksto spalva kontrastuoja su fonu.☐ Puslapiai sunumeruoti dešinėje apačioje.☐ Paliktos plačios paraštės, puslapyje yra tuščios vietos.
--	---

- Tekstą iliustravau.
- Tekstą išbandžiau su būsimų skaitytojų atstovais.
- Tekstą suredagavau kalbos požiūriu.
- Tekstą pažymėjau lengvai suprantamos kalbos ženkluku ir nurodžiau jo lygį.

Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės

Parengė: Justina Bružaitė-Liseckienė, Inga Daraškienė ir Laura Vilkaitė-Lozdienė (Vilniaus universiteto Taikomosios kalbotyros institutas)

Gairės parengtos projekto „Lengvai suprantamos kalbos populiarinimas socialinei įtraukčiai skatinti (Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion – PERLSI)“ metu.

Projekto numeris: 2020-1-LV01-KA204-077527

Projektas vykdytas nuo 2020-10-01 iki 2022-10-01

Projekto partneriai:

Latvijos universiteto Taikomosios kalbotyros centras (Latvija), „The Easy-to-Read Agency“ (Latvija), „Zavod RISA“ (RISA Institutas, Bendrojo, funkcinio ir kultūrinio raštingumo centras, Slovėnija), Informacijos kaupimo ir sklaidos centras (IKSC, Lietuva), Vilniaus universiteto Taikomosios kalbotyros institutas

PERLSI

SOLUTION AND IMPACT

Gairių skyrius „Lengvai suprantama kalba pasaulyje“ rengtas bendradarbiaujant su Dite Liepa ir Velga Polinska (Latvijos universitetas).

Skyrius „Lengvai suprantama kalba Lietuvoje“ rengtas bendradarbiaujant su Ramune Lebedyte-Undzėniene (Informacijos kaupimo ir sklaidos centras, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“, Lietuva).

Skyrius „Kaip išbandyti tekstus lengvai suprantama kalba?“ rengtas bendradarbiaujant su Tatjana Knapp („Zavod RISA“ (RISA Institutas, Bendrojo, funkcinio ir kultūrinio raštingumo centras, Slovėnija).

Gairėse naudotas „Inclusion Europe“ logotipas:

© European Easy-to-Read Logo: Inclusion Europe. More information at

<https://www.inclusion europe.eu/easy-to-read/>

Šias gaires galite naudoti pagal „Creative Commons“ Priskyrimo-Nekomercinio naudojimo Viešąją licenciją: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.lt>